

מוזיאון מכבי ע"ש פייר גילדסגיים

PIERRE GILDESGAME MACCABI SPORTS MUSEUM

תוכנית הדרכה

מס. תיק: 8-1213
מיקום פיזי: ארכיון, מכל: 0294

שם התיק: - תוכנית הדרכה לחודש שבט
הוצאת ועדת ההדרכה
שם החטיבה: פרסומי מכבי
מתאריך: 01/01/1955
עד תאריך: 01/01/1955
מס. פריט: 1214
במחשב:

הסתדרות "מכבי" ישראל

המרכז

ההנהגה הארצית של "מכבי-הצעיר"

תכנית הדרכה

לחדש שבט

הוצאת ועדת ההדרכה

שבט תשט"ו

תל-אביב

הסתדרות "מכבי" ישראל

ה מ ר כ ז

ההנהגה הארצית של "מכבי-הצעיר"

תבנית הדרכה

לחדש שבט

הוצאת ועדת ההדרכה

שבט תשט"ו

תל-אביב

תכנית הדרכה לחדש שבט, שכבה צעירה

א. הצעות לקשוט המועדון:

1) סמל: ציור של יד אחזת בשתיל. הרקע בהיר. המסגרת ענפי אורן, או ברוש קלועים כזר. על המסגרת סרט לבן ועליו הכתובת: "כי תבוא אל הארץ ונסעתם".

2) כתובת: "ס"ו בשבט - ראש השנה לאילנות". האותיות עשויות מענפים דקים, או ציורים בענפים או עלים.

3) עתון קיר: לאורך הקיר או בפינה מיוחדת: ציורי פרחים ועצים, תמונות שונות, ספורים מתאימים וקריקטורות ואת המועדון כולו לקשט בירק.

ב. מסכת לש"ר בשבט:

מיכאל דסא

מ ל ך ל ש " ר ב ש ב ט

מ ע ר כ ו ן

על הבמה מול הקהל עומדים בחצי-גורן ילדים בדמות עצים: תמר, חרוב, זית,
רימון, תאנה, גפן ושקד בפריחתו. העצים הומים ומפטפטים, פתאום מופיע מאחורי
העצים צמחי, שר העצים, ענוד ירק ממינים שונים. הוא מתנשא מעל העצים, והללו
משתתקים בהופעתו.

צמחי:

הקשיבו, על עצי-הגן,
מקצה-הנגב עד תל-חי,
לקול שרכם צמחי!
חג גדול היום בבי,
ראש השנה לאילנות,
הדשאים עולזים, ששים.
הצפרים השיר עובות,
ורק חסרון אחד נותר,
בגללו החג נשבת -
מי העץ אותו בבחר,
כתר בראשו לשים,
כתר מלך סו-בסבט
עוצו-נא עצה, בבי,
אוצו, חוסו, כי אין פנאי!

מקהלת העצים:

לא באבה ולא באמר,
לא בחירנו התמר!

החרוב:

מפורסם הוא בישוב,
אין בכבוד ואין חסוב,
הן לבעם, הן לטוב,
ולמתק - כחרוב,
קראו, איפוא, בקול-עבות:
החרוב בחיר-האילנות!

מקהלת העצים:

אחת אמרנו, לא בטוב,
לא בחירנו החרוב!

הזית:

מימי קדם ועד הנה
בספור, מזמור ופיט,
יזמרו וירננו -
יפה-נוף הזית.
וידוע לכהן
ולכל עקרת-בית -
כשמבי הזך, כי אין
מן הארז עד השית.
קראו, איפוא, בקול-עבות:
הזית בחיר-האילנות!

התמר:

צועד צעד לפנים
מה אגיד ומה אמר,
הן ידוע זה מכבר:
פאר-החרוש התמר!
ראו גזעי זה התמיר,
ראו תפארת האמיר
ובסבסבי האשכולות
כעגילי - מרגליות?
קראו, איפוא, בקול-עבות:
התמר בחיר-האילנות!

מקהלת העצים:

לא ישרת בעינינו,
לא הזית בחירנו.

הרימון:

מה הרשע, ההמון?
מה הלהג, הפזמון?
הן יודע כל תיזוק,
כי מנגב עד חרמון
אין כליל-יורפי כרמון!
פירותי מאים עסיס,
בענפי שוכן הסיס,
אל חני משוים תמיר
את יפיה של שלמית.
קראו, איפוא, בקול-ענרת:
הרמון בחיר-האילנות!

מקהלת העצים:

משפטנו לא נסמן!
לא בחירנו הרמון!

התאנה:

מה אדון ומה אריבה,
למה דבורי ארחיבה -
אין סובה כתאנה.
מימי יותם ואבימלך
יודע כל בודד והלך,
מה מתוקים פגי,

עלי גבע ובגיא
אפרש סכת צללים,
יחמדוה עוללים.

קראו, איפוא, בקול-ענרת:
התאנה בחירת-האילנות!

מקהלת העצים:

לא תועיל כל טענה,
לא נבחר בתאנה!

הגפן:

בכל שתשאל ולכל אשר תפן
יענוך הכל בתרועות:
יקרת-אילנות היא הגפן,
פריה - הנחמד בפרות:
ובמלא-היקום הן עדין
משקה אין נבחר מן היין.
קראו, איפוא, בקול-ענרת:
הגפן בחירת-האילנות!

מקהלת העצים:

אמנם פריך ערב לחך,
ובכל זאת לא נמליכך!

צמחי:

למה, השקד, תדם
וכזר פה תעמד?
הזמן קצר, חולף היום -
ומלך לא בחרנו עוד;
פתח את פיר, השקד,
ושבחיך חיש הגדל

השקד: נכלם מעט

מה אמר ואדבר,
ובמה פה אתפאר -
עלעלי קטנים, קלושים,
פירותי צמוקים, קשים,
אף טרוד אני בלי-די,
לא פתחתי כל-פרחי.
בי, עזבוני-נא אחי!

מקהלת העצים:

ענותן הבר, שקד,
וליפי כח חרד,
רק אתה, לסר בשבט
עבדת פרחי שבת.
על כן, בר חפצנו,
רק אתה תהי מלכנו!

העצים מקיפים את השקד במעגל,
רוקדים סביבו וסרים:

לכבוד מלכנו השקד
בזמר וברקד:
ברוא הנה, בן ובת,
ונחג את סר בשבט.

מופיעים ילדים וילדות, יוצרים מעגל
גדול מסביב למעגל העצים ורוקדים
ריקוד ריתמי בלירי בגינה או סירה.

* * *

ג. חמור הדרכה:

- 1) דברה רביעית (חובה): "המכבי הצעיר" אח לכל "מכבי" ורע לכל אדם" (ראה להלן ספור: "הכרטיס במכרה-הפחם").
  - 2) עץ החרוב (ראה להלן: "עץ החרוב" של דוד כהן). ספור לט"ו בשבט.
  - 3) שבט בלוח הישראלי (ראה להלן: "שבט בלוח ישראלי").
  - 4) גבורות ישראל במלחמת השחרור (ראה להלן).
  - 5) תולדות הסבון (ראה להלן: "קובי כורת ברית עם הסבון" לכתות ה' ו').
- ד. עבודות מעשיות: מה נתן לעשות מאיצטרובלים (ראה להלן).

הכרטיס במכרה - הפחם

א.

סור מן הדרך, כרטיס שחור ומזוהמן כך דיבר ריי יאנקינס אל הכרטיס הצעיר ז'אק ודחפו בגבו. הכרטיס אירואנס ובראדי, טעברו בסמוך זקפו עינים זועפות על יאנקינס ואירואנס אמר:

- כאן כולנו שחורים. ובראדי כרטיס: עזוב את ז'אק, עודנו צעיר.

אם התחסק לך דוקא להתקוטט, אז בחר לך מיסהו בגילך.

- זהו-זה - הסכים עמו תום הזקן. אילו אני צעיר בטנים מספר, הייתי אני עצמי מתמודד אתך!

מה פתאם אתה מתערבית כולכם לטובת ז'אק? הריהו סך הכל אחד כרטיס שחור ומזוהמן.

אני שונא את הכושים המזוהמים. סוד מן הדרך, אמרתי לך
בראדי שמט מידור את המקדח החשמלי ובא ועמד בין ז'אק לבין ריי יאנקינס.
- הנה הבער, אמרתי לך וכי רק משום שהעור שלך לבן במקרה, אתה כבר עליון על ז'אק?
דע לך שבמכרות, כמו בכל מקרה אחר בעולם, אין האדם במדד לפי צבע עורו אלא לפי
מעשיו. ז'אק הוא בער טוב ואמיץ, ואני לא ארשה סאחד כמוך יעליב אותו ויפגרה בו. -
אתה? צחק ריי יאנקינס. מי אתה שלא תרסה? מי סם אותך מנהיג כאן? איש לא שם את
בראדי מנהיג עליו, אמרו סאר הכושים, והצטרפו סביב לבצים - אבל בענין זה כולנו
חוסכים כמותו.

ריי יאנקינס בררע קצת, הסתכל בהם בלעג ואמר: - ובכל זאת, ז'אק הוא כושי שחור
ומזוהם! הזהר בדברייך ריי יאנקינס - אלים בראדי. - עודך "ירוק" במכרה זה, והנני
לומר לך שאנחנו לא נסבול דיבורים ממין זה. מצא לו אל מי להיטפל - לעב תום הזקן. -
לולא היה ז'אק חלש ממך, לא היית מעיז לנגוע בו, פחדן שכמור!
אולי מתחשק לך לצאת בגדי בטקומו של ז'אק? - התגרה בו ריי יאנקינס בקולו השחצני. -
שניים כמורכס אני לוקח! אפשר שתום זקן מדי להתמודד אתך - אמר איוואנס האמיץ. אבל
זרועות שלי כותן אתן, ומוטב לך להזהר מהן!

בלי דבר דבר הזר ריי יאנקינס לדחוף את קרונות הפחם, והכושים חזרו איש לעבודתו.
זה אל המקדח החשמלי שלך, וזה אל קורנסו. הפנסים המפויחים שעל מצנפות הכושים
הבליחו אל תוך המבהרה הצרה אור קלוש ודלוח. הקורנסים הלכו והמקדמים החשמליים
סרסרו במהרמה שרקבית. אני מודה לך, בראדי, שהתערבת למעני - לחס ז'אק אל בראדי.
לא ברסה דיבורים ממין זה שהסמיע ריי ינקינס - אמר בראדי כאן כולנו יושים.

ב.

ז'אק גדל ברובע הכושים; שם גם ביקר בבית-הספר, וכמעט ללא בא בשום מגע עם
האנשים הלבנים. עודו ילד - מת עליו צביו, ואמא שלו כילתה את כוחותיה במכבסה
כדי לאפשר לז'אק לבקר בבית-ספר. ז'אק גמר את בית-הספר העממי בהצטינות, ואמו רצתה
שימשיך את לימודיו, ויהיה רופא או מורה או מהנדס, כדי שיוכל לעזור לאחיו הכושים.
אך כוחותיה עזבוה והיא נאלצה להתפטר מן המכבסה.

ז'אק הפסיק את לימודיו ויצא לחפש עבודה. מעתה יהיה באלץ להזדקק לאנשים הלבנים, והוא פחד מאד מפניהם. הוא קרא בעתונים ושמע מן החברים שלו, שהאנשים הלבנים רואים עצמם עליונים על שחורי-העור, משפילים אותם ולועגים להם. מפני-מה הם נוהגים ככה? סאל את עצמו ז'אק. וכי גרוע אני מהם זו שהעור שלי שחור הוא?

והוא התחיל לכתת את רגליו מבית-חרושת לבית-חרושת. אך בארם מקום לא רצו לקבלו לעבודה.

יום אחד פגש את בראדי ובראדי סייע בידו להתקבל למכרה. תחלה היה הכל יפה וטוב. עבודה-הכורה לא היתה כל-כך קשה כפי שדמה בנפ ו, והכוסים התייחסו אליו יפה. אנשים טובי-לב הם הכוסים האלה, ידידותיים כל כך ומוכנים להושיט לך עזרה.

עד שבא אותו ריקא, ביי יאנקינס. לא היה יום שלא העליב והתגרה בו, גדפו וחרפו, ופעמים, כשלא היו רואים, אף היה מכה אותו. מכות במרצות. ריי יאנקינס היה גבר אליז. הרוב הכוסים פחדו מפניו וביכרו שלא לבוא עמו בדברים. הוא לא היה אהוב על טום כורו. הכורים לא היו מזמינים אותו לבקר בבתיהם, ולא היו מבקשים סילך עמם. דבר זה העלה את חמתו של ריי יאנקינס והיה שופכה לראשו של הנער הכושי ז'אק.

אתה כושי שחור ומזוהם - היה אומר לו. בוסה לאדם לבן כמוני לעמוד במחיצתך. סור מזה! ז'אק היה שומע את הביטויים המעליבים האלה. אך מרוב פחד לא היה מגיב. לרוע מזלו נקבעו השניים לעבוד במחיצה אחת: ז'אק היה מעמיס את הקרוניות פחם, וריי יאנקינס מסייען אל המעלית.

ג.

זה היה יום רגיל בהחלט. הכורים היו מדגדים את האדמה במקדחים שלהם, והפנסים על מצנפותיהם היו מאירים קלושות את המנהרה. ז'אק זוכת לדעת שגופיהם של האנשים הלבנים כגופו, ואין כל הבדל ביניהם. זה-עתה אילא את הקרוניות פחם, ועכשיו עוד והסתכל בריי יאנקינס שהיה מסייען לאורך הפסים.

לפתע פלח את האויר הדחוס של המנהרה פיצוץ אדיר, והדים שלו נידרדרו ונתגלגלו
וגססמו בכל המנהרות. מיד התנסאו במנהרה ענני-אבק סמיכים ומחניקים, וז'אק לא ראה
דבר.

ההן תהן - צעק, אך סוס קול לא השיב לו. הפנסים כבר, וז'אק עמד בתוך החסבה,
והאבק הפחמי חונך גרובו. שעה קלה עמד כך אובד עצות ולא ידע לאן לפנות. לאחר
התפוצצות הראסונה נתפצחו פיצוצים נוספים וז'אק טמט, כי צד קורות-עצים מן הדפנות
ומן התקרה מועדות וצונחות וגורפות אתך מספך של עפר ופחם.

זהו מפורלת! חשב ז'אק באימה, ז'אק - היכן אתה? - טמט לפתע קולות קוראים בסמו,
וז'אק הכיר סאלה קולותיהם של הכורים.

אני כאן! צרח. - היכן אתם, ברח מהר, ז'אקו כל המנהרות בסכנה, זוהי מפורלת!
ז'אק התחיל מגטס באפלה אל כיוון הקולות הקוראים. האבק הסמיך סכך מעט, ומאלי-בזה
נסתכן ובא לתוך המנהרה אור-מעט. ז'אק הגביר את צעדיו. קורות וגוטי פחם נערמו על
דרכו, והוא ה'ה מקפץ עליהם ורץ הלאה. פתע גבעה בעלו במשהו רך. נתכופף וראה גוף
אדם מחוץ בין הקורות. נכון - להגים עזרה כרע ז'אק על ברכיו.

האדם המחוץ בין הקורות נאק חריטית. הרי זה יאנקינסן - אמר ז'אק אל עצמו.
אותו רגע נתפצחו פיצוצים נוספים ופחם רב נידרדר וגפל אי-בזה.

ברח מהר; ז'אק קראו הקולות בתוך האפלה. צפויה סכנה שהפתח ייסתם! הרי זה ריי
ינקינסן - חזר ז'אק ואמר אל עצמו: - זה האיש השונא אותי וקורא לי "כרטי שחור מזוהם".

ז'אק, אתה שומע אותי? ז'אק, אתה שומע אותי? - צווח בראדי בתוך האפלה, כמין
איתות. - אם עודך חי, אז ברח מהר! אבל אני לא אפקיר אותך - המשיך ז'אק לטקול בדעתו.
הכושים אינם גרועים ממיטתו אחר, אין הם מפקידים חברים לעבודה, אפילו הם טובאים זה
לזה.

ובמרץ רב החל ספנה את הקודות והעפר, שנערמו על גופן של ריי יאנקינס. מפני מה אינך בא, ז'אק? ז'אק! ז'אק! המסיכו הכורים לקרוא אליו מרחוק מאד. אני כאן! צורח ז'אק אבל ריי יאנקינס מחוץ בין קורות!

אותו רגע נידרדר גוש-פחם אדיר וחם את פתח המנהרה.
עכשיו אנחנו אבודים! - הרהר ז'אק באימה. היכן אני? - נאק ריי יאנקינס.

אל תדאג, ריי יאנקינס, אתה ביצלת - קרא ז'אק ופינה את הקורות האחרונות. ריי יאנקינס הזדקף ונשען על דופן המנהרה.
אך אתה מרגיש את עצמך, ריי יאנקינס? ריי יאנקינס הכיר בדובר את ז'אק ולא אמר דבר. עכשיו אין לנו אלא לחכות לפלוגת-ההצלה - פמר ז'אק. אתה בטוח שהם יבואו? - בטח שיבואו. לעולם אין כורים מפקירים את חבריהם מתחת למפולת, וגם הכושים לא, אפילו שנאים אותם וקוראים להם "כושי שחור ומזוהם". ריי יאנקינס נסך את ספתיו והחריס.

כעבור שעה קלה קלטו אנזיהם הולם קורבסים וטעטת רגלים.
המצילים באים! - קרא ז'אק בסמחה וקפץ על רגליו. אך אותו נידרדר גוש פחם והפילו.
- הוי, רגלי - נאק ז'אק ואיבד את הכרתו.

ד.
ארבעים ושמונה שעות לאחר מכן פקח ז'אק את עיניו ומצא את עצמו שכוב במטה בקיה בבית-חולים, והכורים חבריו ניצבים סביבו ומסתכלים בו בחיור, הללו ז'אק, מה שלום הרגל שלך? סאל בדאדי. - חשבנו כבר שנקברת תחת המפולת. - ו-ו... ומה קרה לריי-יאנקינס? לאט ז'אק. שמעת בחוריס? - צהל איואנס. הבחור הזה סיבר את רגלו, ומהו הדבר הראשון שהוא מבקש לדעת, אתה חושבים? מה שלום של ריקא אחר בשם ריי יאנקינס? אני. אני מקוה שהוא חי? סאל ז'אק.

סכאלה אינם מתיים כל כך בעל, הריהו כאן והכורים ביסוסו מעט הצידה וז'אק ראה את ריי יאנקינס שכוב במטה הסניה, כל גופו עטוף בתחבוטות ורגלו מורמת וקסורה בתוך לולאה.

איבני יודע כיצד להודות לכך - לאט ריש יבקינז והסמיק מבוססה. - אתה הצלת את חיי, ואני כל כך חירפתי אותך כל הימים. באמת שהייתי גבל. סלח לי, ז'אק. טיפס הייתי ולא הבנתי שאין שום עליונות לאדם הלבן על האדם השחור. ודאי - קרא בראדי. כולנו חייבים להיות בחברותא אחת, כדי לסייע זה לזה בעת צרה. היית לנו דוגמא נאה, ז'אק, וכולנו גאים בך, כאשר אתם מדברים כך, אני אהב אתכם, בחורים! - צהל איראנס. ועכשיו בלך ונתן לסבי הבחורים האמיצים שלנו קצת ליטון.

ע ק ה ח ר ו ב - דוד הכהן.

תחת עץ-חרוב עתיק יומין, על גבעה תלולה הצופה פני-ירושלים ישבת החבורה. הימים ימי-שבת קרירים ובתירים. מרחקים מעולפים מתגלים ובעלמים. גבעות; עמקים וצוקי סלעים עומדים בהדרגה, נשקפים לעבר הרי-מראב, המביאים בגבולותיהם את ים-המלח.

היום ראש השנה לאילנות, היום יפה הוא - השולם בתחדשו פניו, ענני-מים רחצו וטיהרו את השמים, והם תכולים ושקופים ובמרחביהם מחמת השמש המקרינה את הגבורות והסלעים, ומלספת את הפרחים והזרעים המציצים מתוך הנביקים. ובאוור המיה חריסית, המית ציפוריב, המקדמות ברננה את היום החדש.

תחת עץ החרוב העתיק, על ראש הגבעה, יושבת החבורה. עץ בודד - גזעו חרב ונבוב, ענפיו המעסיים מדולדים; אך סורסיו עוד עסיסים סמור בהם והם משתרגים בין הסלעים וחודרים למעמקים.

מניין עץ-החרוב על הר-סלע זה, אשר רגל אדם בה תיגע להגיע לסיאור? מי נסעהו, טיפחו ושמר עליו? - פתח אחד מן החבורה וסיפר את האגדה על חרוב בודד זה והיא אגדה אשר לא נכתבה בספר, רוח החורף המנשבת מלל לראשי הרי - ירושלים, היא המביאה ומחיה את האגדה הזאת מדי שנה בשנה, ביום חמישה-עשר בשבט. ואלה דברי האגדה: -

הרומאים שמו מצור על ירוסלים. חילותיהם פשטו כארבה על העמקים והעגבנות ויכרתו ויסחיתו כל עץ וצמח, ויסיעום אל חומת-ירוסלים לשפוך סדללה; לבנות זייק, להקים את אילי-הנרזל ונגח בהם את חומות העיר. רבימים והם יטב על הגבעה הניסאה הזאת אחד מגיבורי העברים, הוא ובנו יחידו, ויקרא בפי הכל איט-הסלעים, כי חזק ואמיץ היה האיש כסלע, אשר עליו בנה את קצו, קץ-נצרים.

ימים רבים היו הגיבור הבודד ובנו הצער מגן לירוסלים. מפל הגבעה התלולה נלחמו בגבורה ובחירוף נפש ברומאים. מפל מדרונות-ההר הסליכו עליהם אבנים כבדות, הפילו בהם חללים רבים וחסמו בפניהם את הדרך לירוסלים. והרומאים העזים והגאים נושכים את ספתותיהם מחרפה וכעס. גיבורים עברים יעמדו לבו לשטן בדרך? ויאזרו כוחותיהם ובטאותיהם ואלפיהם הקיפו את ההר ויצורו עליו ועל הגיבורים הבודדים.

ויהי כראות אנסי-ירוסלים את הנעטה על הגבעה הרחוקה, ויסמחו שמחה גדולה, ויסלחו מרחוק את ברכותיהם ותפילותיהם לאיט-הסלעים לו ולבנו, הצער. ואיט-הסלעים ידע, כי לא יוכל לעמוד. ימים רבים בפני הרומאים, ויקרא לבנו ויאמר אליו: הלילה בבקיע לבו בחסיכה דרך לירוסלים פיר-קדוסנו, התקדם, חגור חרבך והיכון לדרך!

בסבילים עקלקלים הגיעו האב ובנו לירוסלים. והרומאים שפכו חמתם על הגבעה, הרסו את הכל אשר מצאו סם, עקרו את העצים מסורסם וזרעו את כל המקום סלח. וטיטוס גזר גזירה. כי הגבעה הזאת תיטב לעולם - אל תדרוך בה רגל אדם ואל יעלה בה צמח ועץ. ויעבירו את קול פקודת טיטוס בכל המחנה ותבוא הסמורה גם לירוסלים הצורה.

ואיט-הסלעים ובנו שמעו את הפקודה ויתעצבו את לבם. באחד הקרבות נפצע איט-הסלעים נפצע אנוש, ויוציאוהו מסדה - הקטל; ובנו עמד לסעוד על ערש לווי. ויטב הגיבור הפצוע על יצועו, ובעיניו יוקדות יביט באהבה וברחמים על בנו יחידו ויאמר: ימי ספורים, טוב לי כי אעצום את עיני בתוך ירוסלים הקדושה. אולם באוזני אשמע את פקודת טיטוס הרשע להסס את גבעתנו; להכרית ממנה כל עץ וכל צמח. אל יקום דבר הרשע!

אמר ואסף את שארית כוחותיו, התרומם מעט ותלה את עיניו במרחקים ויאמר כרואה במחזה: הנה מרחוק את גבעתנו, אראה את קננו ההרוס ואת העצים הגדולים. לא אזע מגוחה בקבר, אם אתה, בני, לא תקים לי ביר במקום זה. בשמוע הנער את דברי אביו בפל- למרגלותיו, שם ידו על לבו וישיב: כל עוד אחיה עלי-אדמות לא אשכח את הגבעה אפקדנה, אסיר מעליה את אבלותה ואטע בה עץ.

ופני האב שבו וקרנו, עיניו אשר חשקו למרחקים נתלו באהבה וררך בבנו ונעצמו כי גורע האים וימות.

חומות ירושלים הובקעו, בית המקדש עלה בלהבות-אש; גיבורי-יהודה נפלו חללים, ואשר נותרו בחיים נלקחו בשבי. והרומאים ספכו את חמתם על ירושלים וסביבתה, ויחלקו את אדמתה בין זרים. וסומרים הופקדו על גבעה אים-הסלעים, לשמור את גזירת-טיטוס, כי לא יינטע בה עץ ולא יעלה בה זרע. בסבע עיניים טמרו הסומרים על כל יהודי, עקבו אחר צעדיו ולא נתנו לאיש להתקרב לגבולות הגבעה התלולה, אשר עמדה בטמנתה. והנער סמר את מצודת-אביו בלבו - במערה בסתר גידל שתיל-חרוב וישמור עליו מכל מסמר. ובליל חמיסה-עשר בשבט, בעוד ענני-גשם רובצים על ראשי-ההרים התחמק הנער מפיני הסומרים הרומאים, ויצא את הפיר ויפן אל הגבעה הרחוקה. ירדו הגשמים וייטלאו העמקים והגיאיות מים. והנער צולח את המים, נכסל באבנים, נופל וקם, נופל וקם רטוב ורועד מקור, ובידיו הקפואות הוא נושא את השתיל הדר, מאמצו אל לבו החם; והוא מטפס ועולה, מטפס ועולה, בשבילי-סתל. עת סחר עמד הנער על ראש הגבעה, ערש ילדתו. בציפורניו חפר באדמת הסלע, העמיק את הגומה וסתל את שתילי החרוב.

סמט סבט עלתה על ההרים, קרני - הזהב הציפו את הפיר החרבה, את גבעותיה וסלעיה החסופים, ויפזו את ראש הנער היורד מעל הגבעה. והנה הבחינו הסומרים הרומאים בנער העברי, המתחמק מפיניהם, ויסלחו בו את חציהם, חצי-מוות.

וילדי-ישראל נושאים את זכר הנער בלבותיהם ויהי מנהגם בחמיסה-עשר בשבט לנטוע עצים חרובים.

ש ב ש ב ל ו ח י ש ר א ל

שבט הוא החודש החמישי למניין בריאת העולם. והחודש האחד-עשר לצאת בני ישראל מצרים, נזכר בזכריה (א', 17): "עשית יעשר חודש, הוא חודש שבט". כנראה, שעולי בבל הביאו אתם שמו של חודש זה, כשמות סאר החודשים. בתלמוד נזכר שבט, בקטר לחג ראש השנה לאילנות טחל בחודש זה. לדברי בית סמאי "ראש השנה לאילן" באחד בשבט, ואילו בית הלל אומרים: בט"ו בשבט - והלכה כבית הלל (ראש השנה: פרק א' משנה א').

מימי התלמוד ואילך נקבע ט"ו בשבט חג עסקי ובשטרש השנהג לאכול בו מפירות הארץ. בני עדות המזרח ערים בליל ט"ו בשבט ואומרים תפילות, פזמונים ושירים.

תאריכים לפי המסורת. ב' בו - מת יבאי המלך מבית החשמונאים שכבש את ערי החוף והרחיב את גבולות ישראל (ג' תרצ"ג - 67 לפנה"ס). כ"ח בו - עזה אנטיוכוס את ירוסלים ונפל בטלחמה, כ"ג בו - יצאו י"א שבטים למלחמה על שבט בנימין בגלל עבין הפילגם בגבעה ופסל מיכה.

שבט ארצנו בשבט בחודש זה יורדים רוב גשמי השנה, ועם זה מתעורר עכשיו הטבע לקראת תחילתו באביב המתקרב-ובא. בין סערות - זעם ומטרות עוז, המרווים את האדמה ומזרזים את גביסת הזרעים, תעלה שמש רכה ותדשא את השדות דשא צעיר וירוק. בראשית החודש יורדים מטרות עוז וגוע-סים בחלים ובהרות; ובספר נעשה מזג - האוויר נוח יותר.

הציפורים מתעוררות לחיים חדשים. כשירת-סחרית מתחיל אדום-החזה אחריו פוצה הירקוני בשיר, והפסוס מנתר ומפזז בין סככי העצים. בשעות הבוקר משתפכת זמרת הדרורים במקלה, הצפרים, סעברו את הארץ בסתיו, בדרכן לאפריקה, גראות עכשיו טוב בחזירתן. מבין התרקים גראה פרפר הקטיפה, על החולות מופיעות במספר רב התיפותיות הקיצניות. ביום צח נשמע זמזום הדבורים, המתרוצצות מפרח לפרח. בערבים מנסר קרקור המקהלות הצפרדעים והקרפדות. בבריכות, בנחלים ובשלוליות-מים צפות מחרוזות ריריות ארוכות

סל ביצי הקרפדה. מתעוררים לתחיית בעלי-החיים שבנחלים ובערוצים: דפניות סרטני-המגן, והרבה אחרים.

לפתע, כאילו במסה-קסם, נתעוררו הצמחים הסונים והתחילו מתכוונו לקראת התחייה הגדולה - להרבות ענפים, לפתוח פקעים ולעסות פרחים. הראשון נעור מתרומתו הסקד, וכולו עוטה פרחים לבנים, בסרם יעלה עליהם, ההר והעמק מתקססים בלובן פרחי-הזרקים ובאודם פרחי-הנורית. בכרמל פורת חלבולב הסית. בהרי יהודה, בכרמל, ובעמק-יזרעאל ובגליל העליון מתחיל פורח החלבולב המגובם. בספלה ובחוף התחילה פריחתה סל אספסת הים. גץ החלב נתון בעצם פריחתו.

קובי כורת ברית עם הסבון

לפני שנים מספר שימשתי כמחנך במושב-קִיץ אחת. תחת השגחתי היתה קבוצה של נערים בגיל בין שבע לשנים-עשרה.

אל המקום בו נמצאה המושבה נסעו ברכבת. והנה כאשר יקרה לאחר נסיעה כזאת בדתנו בתחנה נמצאו סל וכלכים בפיה הקטר בדבעי ופנינו שחורים משולי קשירה. לאשרנו, היתה במושב מכלחת נפלאה עם סים חמים וקרים. בלי שהיות יתירות, איפוא, תיכף בהגיענו למקום, דירבנתי את הכנופהי שלי, והלאה אל המקלחת. לפקודת השלכנו מעלינו את הבגדים, הצטיידנו בסבון ומברשות בסיפור מספיק וחד-סתיים אל הברזים. הנקל לסער שמתחת לקילוחי המים לא עמדנו כסירות תמימות אלא חוללנו מיני מחוללת סל פראים, טרנו וצחקנו - אלים אדירים!

סוטונות היו במקלחת סס בסך הכל, והחבריה - עשרים וארבע גולגלות, ועל כולם אני עצמי - העטרים וחמיסה. לפי הסבון יצא איפוא: ארבעה ארבעה מתחת לכל שוטנה,

והאחד - "אורח", לפי חשבונני יצא איפוא:
והאחד - "אורח", פעם בכה ופעם בכה. מאליו מובן, כי יבט לא היה, חלילה, טרם אדם
מתנזר. פקדתי את מחבריה לפי הסרסנות וכן הייתי מונה וחולד: 16-12-8-4 ועו'.
24 היה המספר הסופי הלאה מזה לא הגעתי אף סאל המניין הכנסתי גם את עצמי, עוד
פעם 12-8-4 - .. 24 וחזר חלילה. אך אין תועלת בכך. לספור עד עשרים וחמט,
וחמט בכלל - עודני יודע. בקיצור: העובדה לא סיבוי - אחד חסר.

פלוגי מן הנערים הזדרז להביע את חטותיו, שמא נגרף מיסחרו זוטא עם המים אל
הביוב. אך דבר מעין זה אינו יכול להתקבל על הדעת בטרם בנים - ראשית, הפתחה צרה
מדי, וסניית.

אבל, היכן בעלם בכל זאת, הלה, האחד החסר?

לקחתי לי בלטים סניים מבין הנערים והפלגנו לחיפורים אחרי "הבן האובד". אבל
מיהו בעצם החסר? מתברר שיעקב הוא זה, קובי. בעלם וכאילו פתחה האדמה את פיה.
במחלקת איבנו. "במקום אחר" - גם כן איבנו. רמה סוברים אתם, היכן תקע עצמו קובי?
במלחתה. הצטנף לו סם וערפל האדים סימט לו מחסה וסתרה.

"קובי?"

"כן?"

"לך להתרחץ, קובי?"

"איבני מלולך, אדוני?"

"קובי, לך להתרחץ, אני אומר!" הילד אינו זז. נראה הדבר סאלף פיתויים ואלף
אלפים של הפצרות לא יועילו בכאן. "קובי, בסתמט בכוח!" קובי איבנו זז. רמזתי
רמז ומיד ניגסו הסניים עוזרי תכסוהו, הפסיטוהו עירום - בכוח, כמובן, ודחפוהו
אל המים. צוחות על לב השמים. עד שהתחיל קובי מתחבט כאילו התקיפו חזק ואין בידו

לשאוף טיפה של אויר להשיב רוחו. והנה שעת כושר זו שקרבי מתחבט לו עם קנה-
הנסימה שלו החלטנו לבצל. אנו תוקפים אותו בסבון ומברשת. שיהא קרבי ידיד גדול
לגבי מים וסבון, אין הדבר נראה. בכל זאת, בעודנו מתלבט ומיטלטל בין ידינו
ועמל לשאוף אויר, כדי שיוכל לתנות באחזי שמים את דבר העול שמעולים לו - אנו
איננו מניחים לו ושו בדים עליו עבודת-פרך, משל, כאילו היינו אנחנו שפספות או
קרצפות מכאניות. לבסוף הגיע קרבי איך-שהוא לרשות הדיבור: "הפסיקו הפסיקו לכל
הסדים והרוחות! - צעק קרבי ביאוש - הרי כבר הגעתם לעורו" אה, לעורו אם כך הרי
יש בזה מן המרגיע ומן המעודד. יוצא סאת רבדי הרבדים מן הזוהמה סילקנו. "עוד
טעם, קרבי, ונוכל להפסיקו" ניהמנו אותו בלי לב ולב. ואכן, לא ארכו הרגעים
וקרבי יצא מתחת ידינו המרם "צח ואדום".

ואחר אותו לקח שרב לא היה קרבי אלא אץ למקלחת מאליו, ואף עשה את המלאכה
בסודיות רבה. ומשהתחטק לו, אף על פי כן, לשוב פעם אל הרגליו הקרומים - די היה
לקרוץ לו: "קרבי, מתגעגע הנך לקרצפתו" ואז חזר שרב והיה מסתכסך במים כאפרוח של
ברווזים. אולם בסתר - בסתר עדיין היה קרבי חולם את חלומותיו מ"גן-העדן האבוד",
על עולם שכולו טוב - ימים אלה קדומים ונפלאים שבן-אדם לא היה אנוס להתרחץ ואיש
לא ידע כל-עיקר פגע-רע שסמו סבון. ברגעים כאלה היתה יורדת על קרבי חסרת-ענבים
ממס. ראיתי את המלאכוליה בעביו שלקרבי והזמנתיו פפם לטיול קט בעיר. "בוא,
קרבי, - אמרתי לו - נעבור קצת לסרח בעירן רצוני לחטוף אתך שיחה כלשהי". קרבי
ניאות הלכנו לבדנו, כי לא חפצתי בעדים.

"ינדע אתה, קרבי, - פתחתי - עליך להסגיה יפה יפה שלא יתגלה כי הנך ירא
את המים. דבר מעין זה אם יגובב, חס ושלום, החרפה, יכול להסב שישגורו על מבעול
ובריח, בתור מי שנגוע במחלת הכלבת. ומשם, אחא, לא במהרה יחלץ אדם. רגש הבחילה
מפני מים זהו הסימן - הסימן למחלה מאד קשה ומסוכנת. הרופאים מכנים אותה -
למען יוכל כל אחד לעמוד מיד על טיבה - בשם הידרופוביה. מלא זו אמנם היא ירובית,
אך פירושה פשוט ביותר - בחילה מפני מים. מחלה זו לול לקבל כל מי שכלב שוטח
נשכו ושלל אץ מיד אל הרופא לסם זריקת-טכנגד. הנה כי כן, הידרופוביה זו, או

ככל שקוראים לה, סימן ועדות היא שהכלבת אכן מגבירה תילים בגוף - די לו לחולה שיראה צל-דמותם של מים ומיד הוא מרגיש את הבחילה אליהם. על כן השגח, אחא, שלא יבחין בך מיטהו, פן יחוש מיד אחרי מרכבת "העזרה הראשונה", ואז, אתה יודע, יכול לצמוח מזה ענין-בית".

קובי נשבע לפני בכל הקדושים שאין הוא ירא בכלל את המים וגם אינו בורח בהם. להיפך, אפילו כבר הסכין אתם לברית כרת בינו לבינה, יפהו "כך גם צריך להיות, קובין - אמרתי - כיון שבנוהג הוא אדם בריא אינו חושש מפני מים. הכרח הוא להתרחץ. כולנו מוכרחים להתרחץ. ולא רק משום שנעים יותר להיות נקי מלהיות מזוהם, כי אם שהכרח הוא למען בריאות הגוף. הנה עור זה שאנו תקופים בתוכו - אין אנו נושאים אותו כל החיים. מתחדש הוא, ליד יפתך, קובי, מתחדש תמיד ובלי הפסק. ודאי זוכר הנך, לאחר שהשתזפת יותר מדי והעור הישן התקלף לו בקרעים, או אז בעודו נזרע עדיין והולך, כבר עלה ובצבץ מתחתיו עור חדש ומחודש. והנה גם בלעדי ההשתזפות מסליך מעליו העור שלנו, בלש הפסק וללא הפרגה, קשקשות וריפומים-ריפומים. בדרך זו הוא מתחדש, משמע, העור שלנו. ואנו מצדנו חייבים לסייע בידו ולסלק את השכבה הצלה והמרופטת. וכי סבור הנך שתפוגג הוא להסחב כך ועור מת על גופך? להשגותי הסכים קובי בלא שמץ של הסתייגות.

"עוד אחת - אמרתי - לו הסתכלת כעם בעד עדשת המיקרוסקופ אל מטלית אחת כזאת של עורך ודאי שהיית מצעק מיד: הביטו, נפהו הרי אין זה עור בכלל אלא נפה - נקבים נקבים, חלולים חלולים! ואכן, כך הדבר. פורי העור הם אלה, במוצאן של בלוטות ההזעה והתפרשה, משמע, שדרכם נושם העור, רוצה לומר, שאנחנו נושמים. ואחד, חס ושלום, אם יסתם בהם.

"הנה כי כן לא בריאות בלבד אנו נושמים, כי גם בעור, בעור גופנו. "השמעת פעם על כך שיכול אדם למות משלה כוונה? אני, למשל, אמנם שמעתי דבר כזה. הלה אינו מת משום שפצעו אנשים כל כך ואינם יכולים כמו שאומרים, להעלות ארוכה, אלא משום שאזור-הכוריה אינו יכול עוד לנשום. ואם בשטח עורו של אדם בהרסו למעלה מסבי-שלישים, בגזר עליו סיכלה ויאבד במיתת-חנק.

"הוה למד מכאן, קובי, שהכרח הוא להשגיח עך כך, סיהא העור נקי מאד והפורים
סבר פתוחים תמיד ולא סתומים בלכלוך וזוהמה, בקיצור: טיוכל העור לבטחם לרוחה!"

הסברתי זר, כפי הנראה, אינה מרצאת לה מסילות אל לבו של קובי. אפשר שמע כבר
אי-פעם אודות כווייה ממין זה, הידועה במדע הרפואה בשם "טלב ג'ה", ולבו פשוט גס
בה.

"הרטה נא לי יקירי - ניגסתי לעניין מצד אחר - ואספר לך מעטה בנער אחד שנסתלק,
לא עליך, מן העולם. ולא מחמת כווייה דוקא נסתלק, כי אם מחמת סתימת העור. מעטה
זה, ידידי, עגום ומעוגם מאד הית' "בחצרו של הבסיך ממילאן - הוא לודביקו מורו -
אשר חי בתחילת המאה ה-16, נערכה יום אחד חגיגה גדולה. והנה נער אחד הוטל עליו
לסמל בפומבי את גאון-האורשר עלי אדמות. והואיל שאורשר וזהב מוטג אחד הוא,
בעורבותיו העבים, מאז ועד עולם, עמדו וצבעו את גופו של הנער, מכף רגל ועד ראש
בצבע הזהב, וכך היה צריך לחלק מתנות בין הקוראים.

"ממורח ומצובע מפנים וּמאחור הוטע הנער במרכבת הפאר, הכל לוטשים היו עיניהם
מרוב פליאה ותמיהון וקנאה, אולם לא חלפו סתיים-טלוט טעות וחלטה פתאם תקפה את
הנער, פניו הכחילו וכאבים איומים אחזו בגופו וחנק. לא יצאה שעה והנער נפח
את נשמתו, טיח - ה"אורשר" הזה טסחו בו את עורו של הנער, רוצה לומר הזהב, הוא שהיה
בעורכיו והביא עליו את מיתת-החנק. " מעטה זה, צראה טעורר הרהורים כלשהם בצפטו
של קובי. החלטתי לבצל הלך-בפס מסוג זה של חביכי והמטכתי בעוז:

"רואה אתה, קובי על טוס מה מסתדלים הבריות לטטור על בקיון גופם, בלי טהיות
רפהינות. אמנם ייתכן שיטנם אנשים טאלינכ מתרחצים יום, יום. אולם מפקידה לפקידה
לפחות עושים זאת כולם. הן סוף סוף נוטאים אנו תמיד בגדים על גופנו ולבנים ואלה
מכבידים על צטימת העור בלאו הכי, ולמה לא בקל על גופנו את הצטימה? ואם רוצה
אתה אמנם לדעת אפילו בימים הקדומים הבינו זאת האנשים טחובה היא להתרחץ. אמנם
בימים ההם עדיין לא היה מסבון במצא, אולם חלף זה נמצא להם חול של צהרות או דבא
דומה לזה. לנקות ולמרק בו את גופם. ולא בחול בלבד השתמשו, כי אם בטמן.

"הסמן אין כמוהו טוב לגוף: הוא סופג את הזיעה והלכלוך ויחד עם זאת הוא מרכך ומגמש את העור. אך הצרה היתה בשעתו, שלא ידעו כיצד לסלק אחרי כן מן העור אותה ריחה באלחת מעט שנתהורה מתערובת הסמן והלכלוף. מים לא הועילו, כיון שסמן ומים צהובים זה לזה מססת ימי בראשית ולעולם אינם עשויים להתחבר זה עם זה. והנה מצאו הירונים שכדי להוריד אותה מריחה אין טוב ממגדת של ברזל. אחרי גרידה וקרחוף ממין זה טובלים במים, נטהרים ושפיר. עכשיו שער בנפשו, קובי, אילו הצטרכת אתה לגרד מעליך את הלכלוך במגדת של ברזל? היט איפוא, טוב מזה, סבון לבן כיום?

"אגב לכביסה היו הירונים משתמשים במי נוי צמחים מקציפים. כל מסוה של בד טכובס בהם היה יוצא בקי ולבן להפליא.

הסבון תגלית של בני גאליה הוא. בשעתם מקומם היה באותו חבל ארץ שמאוכלס היום צרפתים. כבר אז יצאו להם מוניטין כאנשים שחשיבות רבה מייחסים למה שקורין "צורה חיצונית" וברי. מסמץ, טרזנים במקצת. והנה היו אותם גאליה מגדלים, למשל, את שער ראשם עד למטה מכתפיהם. ולמען יהא השער ארוך ומסודר יפה סכוהו בשמן. אך הצבע הטבעי של שערותיהם לא הניח משום מה את דעתם עליהם וביקשו להחליפו בצבע אחר. לצורך זה הספיגו את שמן השערות שלהם צבע אדום - היו "משורגעים" ממש לצבע זה - והשאלה נפתרה. מכתה אדום הוא שער ראשם של הגאליה. ויודע אתה מה שכ נתנו לאותו "בליל" אדום: הנה עכשיו תבין מבין בא לסבון שמו - בצרפתית באנגלית בגרמנית, וסבון בעברית.

"והנה כיצד הפך ה"סאפו של הגאליה בשעתו לסבון הידוע לבן כיום: פעם אחת ביטו וערבבו סמן עם צבע הבא מן הקרקע והבליל החדש חדל פתאום מהתבודדותו המזהירה והחל להתחבר עם המים כאח עם אח. יתירה מזו: אפילו ויתר במדיה מטוימת של עצמאותו והתמסס כולו בתוך המים. פסך הדבר הוא שהסמן איבדו שמן עוד, כי אם הפך להיות חומר שונה וחדש לחלוטין, הייבו סבון. דבר זה נתגלה, לכל הזכרון, לרומאים כשהוכרעה ארץ גאליה לפנייהם, בראשותו של יוליוס קיסר.

הקצפת הסמן לא עלתה לרומאים בקושי. קרוב לודאי מצאו להשתמש לצורך זה
בנתריון שבא להם מאפרם של צמחי ים מלוחים, או באשלג שתרפק מעצים והסמן הקצוף.
מאז החלו הרומאים לייצר את הכבון בפועל רמס עברה חכמה זו גם אל שאר העמים שבאו
עמם במגע.

"מרכז לתעשית הטבון שימש בימי הביניים הנמל הצרפתי מארסיי, והיו לו לסבון
המארסייאי מהלכים בכל הארצות. אולם היות שמופרך הדבר להיות בזקקים לכל פלח של
סבון מרחקים - הוחל לייצרו גם בארצות אחרות.

"איזהו איש תרבות, סבורים כיום הבריות, שצורך סבון הרבה וכל המרבה הרי זה
"תרבותו משובחת יותר". אולם לא כן סברו בימי לואי הייבול במרה ה- אז, יקירי,
היו הבריות דומים מעט קט אליך. הנה מלך זה, לארי הארבעה-עשר בכבודו ובעצמו,
יודע אתה, כיצד היה מתרחץ? בבקר בבוקר, משהשכים משנתו - דבר זה נערך תמיד בטכס
גדול וכל חצר המלכות היתה חייבת להיות זוכחת בכך - הוגשה אל מיטת המלך קעריית
מפוארת ובה כמחצית הליטר מים בקירוב. והוד מעלתו קם אז וטבל קצות אצבעותיו,
במים, העביר, כמ שאומרים, תבומה מעפעפיו, וכבר היה מוכן ומזומן לעלות על כיסא
מלכותו, ליטול את שרביט המלוכה בידו ולמלוך, משמע, הנה כאלה היו אז פני הדברים:
גן-עדן ממש עלי אדמות, האין זאת, קרובי?

"כן, והעיקר שכחתי. הבריות הן היו מוכרחים בכל זאת לחפות במשהו על הרבדים
של לכלוך שהיו מצטברים והולכים על עור הגוף מאליהם ולא מאליהם וכן להחריש את
שלל הריחות שהיו עשויים בודאי לצדוף מאדם למרחוק. מה עשו? הסתמשו בפור ובמיני
בשמים אחרים. לכלוך לחד דבשם לחדו

"אבל הדורות הקדומים וכן עמים אחרים עמדו, מבחינת הנקיון והטהרה, על מדרגה
הרבה יותר גבוהה. מן המפורסמים הם, לדוגמא, חוקי הטהרה בתורת משה ומנהגי הטבילה
של היהודים וכן של עמי מזרח אחרים. אולם, אחא, ימים אלה של התרשלות בלבבת,
כאשר תואר לעיל, חלפו עברו אף הם. בשלהי המאה ה- כבר היו הבריות רוצים את

גרפס למסעי ומאז הריצו מפסיעים ובאים אל מאת הסניכ של החיגיגה, כדמותה וכצלמה.

"אילו ידעת, קובי כמה אנשים סבכו חיים מזיהום בלבד זה אין לטער כלל .
הנה יודע זאת כל אחד מאתנו, עד כמה אצבע פצועה פצע כלשהו עלולה לסבך אותנו במיני
דלקות והרפלות. ועכשיו הגע בבטחן שלפנים, נגיד לפני כמה שנים, אלא היה שום
רופא מבחן בואל אפילו את ידי לפני גסתו אל סולחן הזיתוח, מלבד זאת היה בושא
בשעת מעשה ממש אותה גלימה או מעיל שנשאה על גופו כל היום. וגם התחבשות סבהן
חבסו את הפצעים הפתוחים לאחר הזיתוח היו מונחות לראיה וכל זרוב מצא עליהן שבתו
בכל טוב. מה הפלא, איפוא, שכה עגומות היו לרוב תוצאות הזיתוחים. רבים היו
המתים שלאחר הזיתוח, הרבה יותר מסל היום, ולרוב לא משום המחלה שבגללה ברתח מת
האיש. כי אם מחמת זיהום והרעלה.

"אולם שני רופאים, מן הגדולים ביותר בתקופתם, לא יכלו עוד סאת את המצב הזה
ויצאו חרצץ - הלא הם הרופאים זמלויים האוסטרי ולורד ליסטר האנגלי.

"זמלויים היה רופא בניה"ח הכללי בויציה ועבודתו באותה מחלקה בה באים הילדים
לעולם - היא מחלקת היולדות. ולפי שלידה דומה במידה רבה לזיתוח הרי הרופאים
המילדים בחיבת מנתחים המה. והנה מאות ואלפים של אמהות יולדות היו בימים ההם
מסתלקות מן העולם מיד לאחר לידתן. הרופאים כולם התחייסו לכך כלגזר דינו של
"השם יתברך", אולם זמלויים לא בח ולא שקט. הוא התבוזן וראה שהנה רובן של הצנים
הבאות ללדת אל בית החולים מוצאן מד העם, ואלו האמידים נשיהן מזמינות את הרופא
אל ביתן - לפיכך מעטים יותר ההדבקויות, מקרי הזיהום ומות הלידה בין האחרונות.
זמלויים הסיק מכך טקדחת החום שבה מתות היולדות, לא זו בלבד שהיא באה מהרעלה,
אלא שהרעלה זו מידבקת היא וטבע הדברים מחייב שבבית החולים היא מתפשטת יותר מאשר
בבית פרטי, היא מועברת פשוט מיולדת אחת. מסכניה, על ידי מי שבא עמן במצע.

"מציאותם של אותם יצורים זעורניים - החיידקים למיניהם - עדיין לא בודעה
בימים ההם וכך לא היה ידוע שהחיידקים אלה הם המעבירים מחלה מגוף אל גוף, והנה
הגיע זמלויים אל תגליתו: היא "טקדחת הלידה", שבה הירבו כל כך למות הנשים היולדות.

למשנה הוקרה ראוי זמלויים, שאת מטקנותיו לא הסיק מתוך ידיעה מחוורת או בהסתמך על הוכחות, כי אם על פי היקס הגיוני בלבד. אולם זמן קצר אחרי זה גם גילה זמלויים את המפיץ הפיקרי של "קדחת הלידה" - הלא הוא הרופא בעצמו, שבמו ידיו הוא מעביר את "הרובחים המסריים מן העין".

מחולה אחת אל מסביה, באשר חוק החיטוי - חוק אלמנטארי זה בהיגיינה הרפואית, ה ד רפ כיום כדבר מובן מאליו, לכל עוזרת בית - אז בחינת חכמה צטתרה היה עדיין.

"וכה נאל על עצמו הרופא זמלויים את כל עומס המלחמה הזאת בגד התרשלות הרפואה המפסית התגלית שלו. הוא תבע תקנות-היגיינה מוחלטות ועקביות, כגון: צטילת ידיים וחיטוי בעזרת חמרים מסויימים - הליזול והפורמאלין - לשם השמדת החיידקים נושאי המות.

"שנים רבות לחמו הזמלויים ובתגליתו, שמוחו לחרפה ולקלס, כאילו היה משוגע או חסר דעה. ואכן הרסה מלמה זו את האיש עד כדי כך שבא את מותו בשנת 1865 בבית חולים לחולי רוח. השקופותיו בכל אופן שרדו אחריו ועד מהרה גם מצאו מהכלים ממדע הרפואה והודות להן ניצלו ממת מיליונים של נשים - יולדות צעירות.

"לורד ליסטר, המנתח האנגלי המפורסם, בלחם אף הוא את המלחמה הזאת בשבט עבודתו שלו, כמובן. ואכן הוא שדאג לכך, שכיום אין מגישים עוד אל סולחן ביתוח כלים שלא הורתחו תחילה וכן תחבושות שאינן אנטי-ספטיות אמנם, למראית עין בראים הכלים וחמרי החבישה נקיים, מצוחצחים ומבריקים ללא דופי, גם בלי התקיות האלה. אולם החיידקים - סמוך עליהם - מוצאים לעצמם את מקומם הסמוי תמיד ומבצלים כל פתח של הזדמנות לחמוק אל תוך הפצע ולהרעילו. והנה הצור זה של הלורד ליסטר על הרתחת הכלים לפני מגעם עם גוף האדם ושמירת חמרי החבישה בכלים הרמטיים, סבוגים חמרי-חיטוי הוא סבדר בפני החיידקים את הדרך.

לורד ליסטר מת בשנת 1912 ולפני מותו קיבל את תואר האצילות. כפי הנראה למדה החברה לקח ולא עוד שולם לאיש בכפיית-תודה כאשר שולם בשעתו לזמלויים, חברו וקודמו.

"ובכן קרובי, כה הוראינו לדעת, שהזוהמה לא בלבד שמסוכנת היא, כי אם ר... חבית אפילו. ולמד מכך לקח".

קרובי הודה בצדקת דברי. הוא אמר: "בו כן, אבל בעצם את הסיקור לא סיפרת עדיין - כיצד עושים, למשל, סבון. הלא אין לשער שכמו הגאלים בטעתו.

ניכר, שעניין הסבון מתחיל להעסיק את קרובי במלוא הרצינות ולו אפילו מבחינה תיאורטית לפי שעה.

"הסומכים, להולי ידוע לך, קרובי הנם מבחינה כימית גופים מורכבים עד מאד. והנה כ.אנר מוסיפים אל השומן או אל החלב מטר בתריון או אטלג, פעולתם של האחרונים פעולה של מקבת פורקנית. אלה מפרקים את השומן מעיקרו ומפרידים לחומצות השומן ולמתקית (גליצרינה) - הרי זו אותה מתקית שאנו מסמכים בה לשם שפשוף עורנו כאשר נסדק. אמנם, צורבגית היא, אבל רפאות יש מה, לכל הדעות, מכורצות היא את העור ומרפאתו בתכלית. והנה מתקית זו ואותן חומצות-השומן מהוות עכשיו מין חומר סמין וצמיגי היוצע בשם "דבק סבוני". בעבה בא את הדבר הזה, גרסיף אליו מעט מלח הביטול ונקבל את "סבון הכביסה". את המתקית ניתן להפריד על בקלה, נסבן עוד התפרדות הזאת משאריות המשרות של התריון או האטלג וכן של מלח הביטול, והסבון הריהו מוכן לפנינו.

"בעצם ניתן לעשות כל זאת "תוצרת בית" כאשר נהגו לעשות בימים קודמים, אך בפועל נעשה כיום הסבון בבתי חרושת גדולים. כל אחד פטימות לו משלו, כיצד להוסיף לסבון זה את צבעו שלו ולהלז את הבושם המבוקש לו, וכיוצא בזה.

על ידי הסימון אנו מקבלים סבון קשה יותר, המתאים לרחיצת הידים והפנים, ואלו האטלג ניתן לבו את הסבון הרך והמורח, הקרוי בשם סבון אפרור או פשוט סבון כביסה.

"אבל מבין לוקחים, תסאל, כל כך הרבה שומן לצורך העשייה כזו? אני עצמי הספקתי כבר בימי חלדי לראות סבונים כל כך הרבה, שבקושי. אמין כי בני-האדם ביאותו במידה כזו לותר על שומן-החזיר שהם אוכלים או שמנעו מפיהם את שמן-הסולחן הסוב, לטובת ההיגיינה. והחמאה, כפי הנראה, תיקר גם היא מכדי שימוש בה לצורך זה. והנה מצאתי שמסתייפים בשומנים פחותים בהרבה מאלה שמיניתי ופחותים ביותר.

"האם נזדמן לך פעם לראות אגוז של קוקס? מתחת לקליפה שלו מצויה סכבה עבה ולבנה של בשר הפרי. הנה את בשר הזה מייבשים בשמש ולחומר זה קוראים בשם קופרה, והוא בא מן האיים הדרומיים. מקופרה זו כותשים בבתי-החרושת את השמן ובו משתמשים לייצור הסבון. מלבדה משתמשים עוד בשמן-זית, כתנה, פסתיב, קנבוס וכו'.

"אבל לא כל עטרי משמן. לכתים קרובות מאד משתמשים בשומנים של בעלי החי. סכבות השומן, למשל, שסביב אבריהם הפנימיים של הצאן והבקר, גמצאו כבלתי ראויות למאכל רבבתי-המטבחיים כבר בן מופרדות ונשטפות אל בית-הטופכין יחד עם כל שאר הפסולת. והנה לא מעטים האנשים שדוקא על הביבים פרנסתם. נכנסים הם לתעלות בקרבת בתי-המטבחיים וסוללים את השומן הצף על פני המים המוכרים אותו בתור חומר-גלם לבתי-החרושת, כדוגמאת השומנים האחרים שתועלת אחרת בלעדי זו אין להפיק עבד מהם, וכך לא יחסר עוד חומר-ה ללעשילת אותן כמויות של סבון אשר אנו זקוקים להן על מנת לקיים את הגוף ואת הלבנים שלו בטהרה. אילו דבר זה היה תלוי בך, קרובי, ודאי שלא היינו אנשים לעמול כל כך, לא כן?"

"דבר זה יסתנה עכשיו - השיב קרובי - ראשית צייד לי וכל בלי הרף: קרובי פה ושנית, וכי מי זה אינו רוצה לשמור על הבריאות. אולם הגד נא לי, אדוני, הסיניי - כלום אני חייב לצחצח דוקא יום-יום? גם מפקידה יספיק, לא כן?"

"עצתי לך יקירי - אמרתי - שתשפסף בכל זאת את סיניך מדי יום ביומו, כי עדיין לא מצאתי את האיש אשר באכלו לא יסייר בין סיניו פירורי-אוכל כלשהם. וסיירים אלה, להווי ידוע לך, מסחיתים בזדון הב. אך ניתנה להם ההזדמנות ומיד הם מתמכרים לרקבון

ואלה חיידי הרקב, מיודעיבו, לא די להם בשרידי המזון בלבד, ומכיוון שנפתח להם פתח להסחית, מיד הם עטים, ובלהיטות רבה מאד, גם אל זגיג השן העטוי אשאיל. זגיג זה הריהו אותו ציפוי מבריר שמצפה את כותרת השן וקשיותה רבה מזו של קרבית השן עצמה. והנה אם בתוך זגיג האמאיל הפרץ - ולו אפילו הדק ביותר - הרי לא עוד יישבר החיידקים בחיבוק ידיים. חמוק יחמוק מיד אלה חיידי-הרקב אל תוך השן פנימה והקרנית תכורס עד השורש, בלי שמץ של רחמים. ומסיגיע הרקבון אל העצב, או אז תחוש, ידידי מה פירוש "כאב שיניים". הכאב - מהו? מבחינה אקדמית הרי זו קריאת.

"הצילו את השן", אולם זולת זאת כאב הוא כאב שלא קל לשאתו. הלחי תרפחת ועולה כבצק ובפנים, בתוך הפה, גלקת, - טאם כי מבחינה אקדמית גם כוונתיה של זו טובות הן, סאינה מבקשת אלא לבער מן הסביבה את האורחים החצפנים, בדמותם של החיידקים - אולם אין היא מן הדברים הנעימים אף על פי כן.

"או אז אנחנו אצים-רצים אל הרופא: וי, וי הרטיעה באן הצליחה האן אך ברוב המקרים אבו מאחרים מדי. המטחית כבר עשה שלו ורופא השניים לשוא יקדח עוד במקדחו ולשוא יחפש את אמלגמת-הכסף או את הזהב לסתום בו את החור. השן - אחת דינה לעקירה.

"תגיד: בלי שן אחת גם כן אפשר. מצויות בפה עוד שלושים ואחת. אכן ואכן, אבל חובתך לדעת שגם השן הבריאה - זו המונחת מול השן העקורה עלולה לחלות גם היא על נקלה. ברצון רב יאורו להם החיידקים את סבתם בתוך לוקת השן ולא יחשטו כלל סמא יסולקו עם הלעיסה כלל הוא: דבר העומד בטל-מתקלקל, וביחס לשיניים, כלל ודאי הוא.

"כבר בלסתותיו של אדם המערה הקדמון נמצאו שיניים רקובות, וזיכר שהאנשים הגיעו במוקדם לידי הידיעה מהו הגורם להתרקבות השיניים, כי הנה כבר היונים הקדמונים - והרומאים השתמשו במחצצות לניקוי השיניים משיירי-האוכל אבל אין לסמוך הרבה על המחצצות. כיון שאין בכוחו של קיסם אחד כזב להושיב על עיקרו חיידק כלשהו, אם לא במקרה. ראוייה יותר להוקרה היא מברסת-השיניים הידועה לכולנו.

"אגב, הראשונים שהמציאו את המברשת היו הכושים (אולי על כן סיניהם לבנות ביד?) נטלו קיסס של עץ קשה, כרסמוהו בעיקרו כך, עד שנתקבלה מן הסיבים מעין זיפייה ובה צחצחו את סיניהם הלבנות, בדיק כאשר אנו נוהגים לעשות במברשת שלנו.

"אימתי המציאו את קבכת-הסיבים וכן את המברשת שלנו - אין ביכלתי להגיד לך. יודעני רק זאת שהאבקה הראשונה מוצאה מקרטון כתום. חומר זה פועל על סינינו כדוגמת פעולתו של גייר-זכוכית לגבי סכין-פלדה. שירי האוכל בגרדים על ידו מבין הסיבים כראוי, אבל לצערנו הרב הוא פוגע גם בזגיג האמאיל. מסיבה זו באמת אין משתמשים עוד בקרטון נקי, כי אם מערבבים אותו בחמרים מקציפים שונים, שפעולתם פוסט לרחוץ את הסיבים.

"אגב יצרנים מסוימים שביקשו להמציא מין סוגר סילבין את הסיבים הלא-לבנות במחיר-יד, הגיעו לקל-וחומר טעין זה: הכלור יטוד כימי הוא לגבי לבנים אין כמוהו - למה לא יוכל אותו כלור להלבין גם את הסיבים. ואכן, הירבה הכלור לעשות: הלבין את הסיבים באופן כל כך יטודי טאלה החלו בחלות ונזקקות.

"משחות הסיבים המשובחות, המיוצרות כיום, עשויות גם לבקות את הסיבים משירי האוכל וגם להמס במידה ידועה את אבן-השן, אבל זו טכנה רבה, בה, כי בהצטברה על השן היא דוחקת את בשר-החניכים ממקומם עד שצחטף ממש עד צואר השן, והואיל סכות התנגדותו של חלק זה מן השן אינו רב ביותר, עטים אליו החיידקים מיד בצהלת-נצחון.

"רואה אתה, קובי סרחיצת הסיבים וצחצוחן אינו דבר של רשעות, החבולה שהמציאו ה"גדולים", כדי להציק בה ל"קטנים". והרי עיניך הרואות, שחסד רב אנו גומליק שם עצמנו, ע"י הטילפול הניאות בסינינו. ואם תפסת את הפניין בפיקר ורצון יש לך לנהוג לפי זה - סמע בקולי ורחץ את סיניך כראוי.

"מה פירוש בכראוי, אתה שואל? הרי זו רחיצה במאובך ולא במאוזן, מאוזן אל אוזן כאשר בזהגים לעשות רבים. רחיצה זו אינה טובה החלט. את הסיניים צריך לספסף מלמעלה למטה, אחרת אינך אלא דוחק את הפירורים כולם אל תוך הסדקים שבין הסיניים וכל עמלך, יקירי, לריק".

"גם אבא ואמא רוחצים כך - קרא קובי - משמאל לימין הם עושים ומימין לסמאל".

"הברכה עליהם אמרתי - אבל רע הם עושים במקרה זה. מפי רופא הסיניים למדתי זאת, ודאי שמרסמך הוא בפנינים מסוג זה".

"ובכן, אם ארחץ את הסיניים למעלה למטה, כמו סאתה אומר - היטיב בזה לעשות מהורי, האין זאת?".

"בלי ספק" - תשיבותי. קובי היה ברקיע הסביעי. מאז היוכ החל רוחץ ומצחצח סיניו בקביעות, לא מאוזן אל אוזן כי אם מן האף אל הסנטר, וכן לא מבע עוד גם מגופו את המים ואת הסבון.

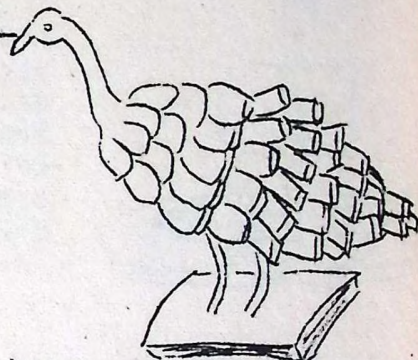
מגוחך! דומה, כי רק סיכול הוא להיטיב לעשות מסהר מהוריו, בעסה קובי בן מקשיב כל כך להלכות ההיגיינה. ואולי גם לא מאוס כך - מי יודע!

מה ניתן לעשות מאוצטרובלים

אצטרובלי האורן, משמשים אמצעי מצויין להתקנת תבניות ודמויות לקישוט. אפשר למצוא אצטרובלים בגדלים שונים, פתוחים וסגורים. כולם ניתנים לשימוש תוך שילוב. להלן מובאות דוגמאות מספר. בטה ליצור אחות בעצמך.

הגוף עשוי מאצטרובל פתוח. בלוט של אלוך משמש כראש. הראש מודבק לגוף או מחובר אליו בקיסס. ענפים דקים משמשים כידיים וכרגליים. הרגליים תקופות בתוך כן ומוחזקות במסגרים קטנים. לאחת מן הידיים אפשר להצמיד מטה. כן אפשר להצמיד מגלשים לכפות הרגליים. הלבש על ראש הבובה גביע של בלוט האלוך ככובע.

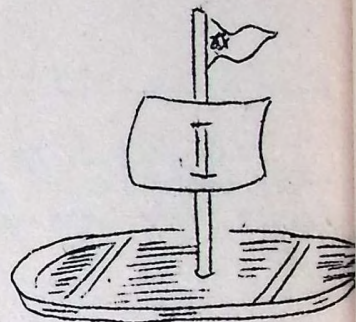
ציפורים (2-3)

הגוף - אצטרובל פתוח, הראש - אצטרובל סגור. רצוי למצוא אצטרובל מחובר למוטקתו. כדי שהפמוטרת תוכל לשמש כזנאך. אחרת יהיה עליך לחבר את הראש לגוף על ידי ענף. התקן גפיים, מקסמי - עץ או ענפים, וזנב - ממחטי-אורן. אפשר לשוות לציפור בורות סובות הגביע האלוך יכול לשמש כקדירה.

ע ב ו ד ת - ע ץ

רבים וטובים הם המוצגים, שניתן להתקין
מגזרי-כצים- חפצי שמוס, תכשיטים וצפ-
צופים פצת הזית טובה לך במיוחד. אפשר
להתקין: סימניות, מכשירי-גייר, כנים
לדירות, מצורות, פמוטים, קערות
ממתקים, סיכות-בוי ועוד חפצים רבים
כיוצא באל. בלתינות כאן הוראות להכנת
כירת-צעצוע, סימנייה לספר, טכין גייר.

ט ו ר ה

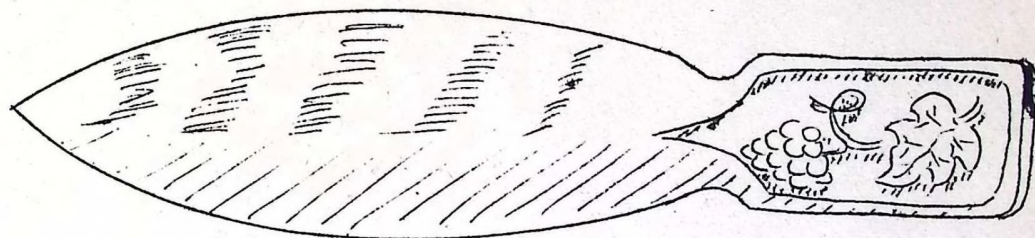
בחר לך גזר עץ מתאים, גלוף והוצא את תוכנו באמצעות אולר. שפה את פדטיו עד
שתטות לגזר בורה של סירה. תקע במרכז הסירה מקלון מחודד, שישימש תורן, והלבט שליו
פיסת-גייר או בד, כמיכרס; בראש התורן תלה דגל.

ס י מ נ י ר ה

הסימנייה פשוטה כרצונך-כור, המחוברת לטבעת של עץ מגולפת. סול חתיכת-עץ שטוחה
ובאה וצייר עליה איזה יטור. ראה כי קצות הציור יגברו בכל קצות המסגרת. גזור במש-
ורית והוצא את החתיכות היתרות. שפה בגייר-זכוכית עד דוק. טפסץ בשמן, בלאק, או
בשלואק, עד שיתכהה העץ ויתבלס ציורן הטבעי.

הכּן מלבן של עץ שטוח בגודל מתאים, ואחר צֵר מהוכו צורת-כּכין. צייר על ידי תו פיסור כלשהו וגלפּהו באולר. צֵר את הלהב באלבטון מן המרכז לקצוות. שפה והחלק בנייר זכוכית, ואחר טפסף את הלהב בלאק או בשלאק.

תכנית הדרכה לשכבה הבינונית חדש שבט

מבחר תאריכי החדש:

א' שבט	נוסדה "מגזרה" בגליל העליון ב-1943 - תשי"ג.
ט' שבט	נפתח הסכניון בחיפה - 1925.
טו' שבט	נפתחה בירושלים הכנסת הראשונה של מדינת ישראל - 1949.
יח' שבט	נבחר הנשיא הראשון - פרופ' ח. וייצמן ונטבע אמריגט למדינה.
ה' שבט	מתו מות גבורים על הרי תבור ל"ה צעירים בדרכם לגוש עציון -1948 (מהם חברי "מכבי-הצעיר").
כה' שבט	נחתם הסכם שביתת הנשק בין ישראל ומצרים - 1949.
ה' שבט	נפטר ד"ר מנחם פורדאו.
ז' שבט	" א.ד. גורדון - סופר ומנהיג רוחני של הפועלים בארץ.
כט' שבט	נפטרה הנרייטה כולד
12 פברואר	נפטר פמבואל קנט
18 פברואר	מת מיכאל אנג'לו.
18 פברואר	מת מרטין לוטר
20 פברואר	מת ברוך ספינוזה.

הערה: ניתנים לפיל מבחר תאריכי החדש. מטרת התאריכים האלה לשמש את המדריך ולעזור בקביעת נושאים חפשיים, מעניינים ומתאימים, בגיל ובזמנה - לקבוצות. כ"כ ינתנו כמה נושאים - בצורה מפורטת (ראה להלן). ליתר הנושאים המפורטים לפיל אפשר למצוא חומר באינציקלופדיה ישראלית וכללית.

אגדת המחלקה האבודה

(לזכר ה"ח)

יחידת-הגנה בת 25 איש יצאה מירושלים לעזרת גוש-עציון המותקף. מרגע עזיבתה את הבסיס עשתה היחידה דרכה בלילה בסמך אויב והצליחה להבקיע דרך עד למרחק של חמשה קילומטר ממסרתה. כברה שאושרה ממקורות ערביים ומשטרתיים מהימצאים אומרת. שהיחידה נתגלתה עם שחר על ידי סיירים ערבים שעקבו אחריה זמן-מה והודיעו עליה לכפריים שבדרך. האויב ריכז כאלפים איש מזוינים, כיתר את היחידה וחסם את המעברים. היחיד המוקפת נלחמה כל אותו יום - מעסיב בגד רבים, והוכרעה בקרב לאחר שגרמה לאויב אבדות כבדות.

בקרב הערבים החזונים בהרי יהודה, חברון ורחבי הגבש מחלכות אגדות מופלאות של מלחמת הגבורה של היחידה אשר נלחמה עד הכדור האחרון ואף הספיקה לפוצץ את ארבעת מקלעיה לבד יפלו בידי האויב. הערבים מספרים, כי לאחר שהיה ברור לכל שהיחידה הוכרעה התקרבה כיתה לרבית לעמדותיה ונגה התרוטמו אחרוני הפצועים ובאש תה-מקלעים הצליחו להפיל את הכיתה הערבית כולה. גם אחרון הפצועים הטיל בכחותיו האחרונים רימון-יד מול כנופיה אחרת שהתקרבה למקום.

קול הקריאה של מערכות ישראל הגיע לירושלים הבירה העברית והפלוגה של בחורים נחלצה לעזרה: אלא שהדרך הקצרה, דרך המלך ירושלים, - בית-לחם חברון, חסומה, באין ישוב עברי בין בית-לחם לבין כפר-עציון, מחלך שנים עשר קילומטר חסמה האויב בשימו מארב במעורות ובעררצים אשר מצוי עברי הדרך, המתפתלת במתרי-הרים, וממארב יתנקט בכל כלי-רכב יהודי. עתה, בבקש מפקד הפלוגה, שמנתה ל"ח לוחמים, נתיב בטחון לפרוץ את המחסומים יפקוד במחטבתו את חטא אי-בעסיה בהתישבות על המפה משורטטות שתי מסבצות תכלת, סימן לאדמה עברית, והן גובלות עם דרך המלך, וגובה להן ורום להן בשביל תצפית מרחק. באילו היו כאן שני יטובים אלכו - מהרהר מפקד הפלוגה - יכולנו למנוע את המארב ואת המחסום, הדרך היתה פתוחה לפנינו ותגברתנו להחשת עזרה לגוש עציון היתה מגיעה במהירות הבזק. אבל האדמה מוזנחת ויטובים אינם, והדרך חסומה ומלאה פחים ופחתים לא דרך זו, אם כי קצרת מידות היא, לא תצלח, כי ארוכת-דכנות היא. יש לבחור בדרך אחרת, טאם גם ארוכה היא אבל טובטחת. והפלוגה הרפנתה לשפלה.

ובשפלת הרי-יהודה שוכן כפר עברי הרטוב, שוכן בין הכפר צרעה, מולדת שמסון הגבור, ובין אסתאול. באה הפלוגה להרטוב, ובהגיע שעת האפס המסיכו ללכת זרומה בחצותם את מסילת-הברזל.

הפלוגה נסתה מזרחה, אבל לא בדרך המלך כי בגיא, הוא ואדי סמט, סראטיו במסתרי ההרים של חבל עציון והמסכו בשפלה, דרך תל-איצפי, חוצה את מיסור-חוף-הים על פני היסוד החדש קדמה, ועל פני קסטיבה וברקאי, יסוד חדש גם הוא, וגן יבנה, ונופל היטה ליד ערב-סוכריר. כאן יצאו חבריו לגטר לפני מספר ימים לסייריאת סביבת גן-יבנה ונפלו בידי מרצחים והוא זוכר ימים מקדם, כי הלא בעמק-האלה רגליו עומדות בו חנו שאול ואיש ישראל ויערכו מלחמה לקראת פלשתים. "ונפלשתים עומדים אל ההר מזה וישראל עומדים אל ההר מזה והגיא ביניהם. ויצא איש הבינים ממחנות פלשתים גלית שמו מגת. גבתו שש אמות וזרת, וכובע בחוטת על ראשו, ושריון קטקשים הוא לבוש. וחץ חניתו כמבור-אורגים ולהבת חניתו שש אמות שקלים ברזל, ונושא הצינה הולך לפניו. ויחרף את מערכות ישראל. "ידוד בן ישי בא מאחרי העדר לראות במערכה". ויקח מקלו בידו ויבחר לו חמסה חלוקי אבנים מן הנחל, וישן אדתם בכלי הרועים אשר לו ובילקוט, וקלעו בידו ויגש את הפלסתי וישלח דוד את ידו בכלי דיקח מסם אבן ויקלע ויך את הפלסתי אל מצחו ותטבע האבן במצחו ויפול על פניו ארצה. "צאצאיו של דוד דורכים עתה כאן. בעוז ובבטחה.

חרמם הירח צנח לאופק וההרים עטו עלטה, רק ממרום הבהבו כוכבים ומלמטה הלבינו חלוקי האבנים בנחל. נתיב הלובן הוא נתיבם של חיל הצבא היוצא במערכה לקראת הפלשתים של זמננו. והללו סוכנים בכפרים המפורמים על גבעות, סלעי-מגור ושיחי-סבך משמים מחבוא ומארב לכל בושא רובה - ורבה הסכנה. אולי מסתתרים הם בחורבות המרובות המפורזות על הגבעות וביניהן אותן החורבות המעידות על יסובים צרופים מימי קדם, בהם ישבו אבותינו לפנים יסבו אצל עתה כל הנתיב סלפני הפלוגה, נתיב הגיא המתפתל ונפל בטלוחות תלולות באורך של סמונה עשר קילומטר בראכה למסואות יצחק, ריק הוא מיטוב עברי ואמנם לא יכול היה לקום כאן ישוב עברי? הנה כפר בית נתיף מצפון לגיא. פעם לפני כעשר סנים, הוצע על ידי בני העפר לרכוש חלק מאדמתו, כחמסה אלפים דונם.

אנשי הקרן הקימת טפלו בדבר, ואף נשיאה הזקן בכבודו ובעצמו ביקר במקום וראה את
הבקעה הרחבה וראת הגבעות המיועדות ובטאו חן בפיצור, אלא שהסביבה נראתה מבודדת
ורחוקה ולא באה על כן טעתה להגאל. לו נגאלה אז ולו היה יסוב עברי היוב בה. מה
טוב ומה קל היה ללכת עכסיו פה, כסלב אחיב עונה בהו קרוב לפעמי-רגליך על פני
חלוקי הנחל? ואולי לא היה צורך אז בהליכת לילה זו כי ההם היו נחלצים לעזרה מהית.

" מן הדא " - קול עבה, רוטט מתהדד בגיא. ערבי זקן נתקל לו למפקד בדרכו.
נביהם התחלחלו. אך לרגע כי הנה נביהם שואלים שלום לאיש רעהו ונפרדים בטלום. כחלוק
צעדיב אחדים בעלם הערבי הזקן בסתר-ההר אל עבר כפרו הקרוב, הנהובי-הכוכבים מפזריב
את עלטת ההרים ונתיב הנחל במשך מאחורי הפלוגה כשטה קילומטר, אסכן, כשליש הדרך עבר
בטלום, עתה עומדת הפלוגה לפני פרשת-נתיבות. אחד צפונה ואחד דרומה. זה סלפפון קצר
הוא, אבל בסופו הוא נוגע במרגלות ההר שעליו טוכן הכפר סלג' בע, הידוע באיבתו ליטובי
עציון, וזה סלדרום ארוך ופתלול, אבל הוא רחוק מכפרים, ולידו, מול הכפר צוריף,
נמצא טטח האדמה הסיך לקרן קימת. האדמה רמה גבוהה 550 מטר, רחבה ופתוחה ממנה נראית
מטואות-יצחק. בהגיעם אליה יוכלו לאותת מטס אל היטוב העברי ולבסר את בואם. המפקד
החלוץ פונה אל נתיב הנחל הדרומי. מפה ועד רמת הקרן הקימת כשטה קילומטר, מטס למשך-
אות יצחק עוד שטה קילומטר, לפי קצה ההליכה תגיע הפלוגה אל מחוץ חפצה עם טחר. אולם
ההליכה אינה קלה מכאן. הנחל מטובט באבנים גדולות סגרפון זרמי המים, וטיפול הגבעות
מכוסים סבוכים. בו מזרז את הבחוריים הדרוכים בכל ישותם להקטבה ולדריכות, מטביב
היקום גם את תנומתו השקטה.

יריה חדה קרעה את דומית הלילה ואלפי הדים נופנו בהרים, טלסים וחמטה זוגות
ידיים תפסו בנצטקם, פתאום ידעו: על ראשי הגבעות אורבים האורבים. הפלוגה הוסיפה
להתקדם. אך הקרב החל. האויב מטביבם, מלפניתם ומאחוריהם. המצב ברור, הכ מוקפיב אבל
לא יכנעו. עד האחרון ילחמו - תמיד קדימה לעזוב את נתיב הנחל. לעלות על הגבעות.
והנחל מתפתל; והגבעות מטתלחות זו בתוך זו, ומעליהן טולח האויב אליהם כדורים. מאחורי
כל סיח וכל טלע. הפלוגה מתקדמת הנה היא מול. הרמה. רמת הקרן הקימת היא מעפילה לעלות
להתפרץ אל הרמה, אך האויב סגר בפניה את העליה מכל העברים. החבריים נופלים בזה אחר

זה, הם פותחים הדלכים, זה אריב אינו נראה, במארב הוא, אך הנה יורדת קבוצת מרצ-
חים בת שבעה לשלול שלל מהנרפלים. היא מתקרבת, אחד שולח ידו לבז, אז מתגבר הבר-
פל, כשעורית הגסיסה בגופו, ומסליך רמו-יד עליו וכל הקבוצה כורעת, נופלת, אולם
אותה שעה מתפרצים סבים מהפלוגה ומגיעים לרמה. הסבים האחרונים, והם זכורים
המון צמא-דם אכזרי ופרוע, השבים האחרונים. והם נופלים באדמת הרמה. קול צהלה
פראית מהלכת אימים על הרי חברון. ומיד לאחריה עוטה דממת/מות את הנתיב.

נתיב הגיא שבין הרטוב ובין כפר-עציון רוח דכ בנינו הסהורים קדושת-קדומיו
נתקדשה עלינו מחדש בגבורתם. מעתה תרקם מסביבנו אגדת ל"ה הגבורים, כאגדת ל"ו
הצדיקים, שזכותם תעמוד לנו בכל דור, ודור.

*

*

*

מ כ ס נ ו ר ד א ו

מקורות: מכס נורדוי, כתבים בבחריה, זכרון, הוצאות מצפה, תרפ"ט: סלוב שורץ,
מכס נורדוי, באגרותיו, בהוצאת המחבר תש"ד: לנער.

מכס נורדאו בילדותו, משפחתו, למודיו, נדודיו ומסעיו. הסופר העתונאי,
נורדאו כרופא וסופר הוגה-דעות, פגישתו בהרצל וההשפעה שהושפעה ממנו. הקדשתו את
שמו מרצו ופרסומו לציונות. נורדאו כתאוריון של התנועה הציונית, נאומי בקונגרס-
סים, נורדאו בימי מלחמה, גרושו לספרד ומעברו לאנגליה. פעולתו לאחר המלחמה.

לקרוא: בשכבה הצהירה: מספר האגדות למכסה.
בשכבה הבינונית: מאומיו הציוניים.
בשכבה הבוגרת: קטעים, מתוך פרדוכסים, וסקרים מוסכמים.

*

*

*

ד ב ר י ה ע ר כ ה לא.ד. גורדון
"האני" הגדול והעשיר

מאת פרופ. ס.ה. ברגמן

המחשבה העיקרית המובנת ביסודה של משנתו העיונית של גורדון ניתנת להתבסס בזה: האדם הוא יותר ממה שהוא יודע על עצמו, הוא יותר ממה שהוא מכיר בשכלו. תורת-הנפש המודרנית גילתה את קיומה של תכנים בלתי מודעים של האדם; הראתה שבאדם פועלים זכרונות מילדותו הקדומה, אף על פי שהוא אינו יודע עליהם מאומה. האדם "מדחיק" אותם מתודעתו, אך הם ממשיכים להתקיים מתחת לכף התודעה.

תכנים בלתי מודעים אלה, הפועלים כאילו המעמקים היו ידועים לגורדון היטב, הוא כינה אותם לרוב בשם "חוריה" או "הנפש החיה" - בניגוד למה שקרא בשם "הכרה" כלומר ההכרה הסכלית, המודעת. הסכל המודע אינו אלא האור שבמנורת נפש ואילו הכוחות הבלתי מודעים הם הסמן המפרנס את האור. זהו "האני" הגדול והעשיר, המקיף את "האני" הקטן ו"המצומצם", שעליו אנו יודעים. תודעתנו בהקיץ היא רק קטע מצומצם של אותה התודעה "המתפשטת" לדברי גורדון, המקיפה והמכילה בתוכה מעמקים, שטוס פסיכולוג לא הצליח עדיין למדוד אותם לכל עומקם.

תודעה זו פועלת בחזיונותיהם של הנביאים ושל המשוררים. תופעות גדולות בחייהם של אישים דגולים ואף קטנות בחייהם היומיומיים שלנו, מעידות על כך, שמאחורי שכלנו, מאחורי תודעתנו המודעת, חיה ופועלת תודעה מכוסה כולה או חציה ב"צעף", והיא מהווה את האדם ומעצבנת את דמותו ואת אישיותו.

מתוך "א.ד. גורדון, האדם ודעותיו".

2. רוח הנבואה
מאת משה סמילנסקי

הוא עבד, כתב ונעסה נביאה של דת העבודה ודברו הרוחני של מחנה הפועלים. דבר היה להלכה, אבל למעשה לא קיבל עליה שום התמנות וסוס ראשון; הוא בחר להיות אחד מן הסורה ולא ראש המפקד, אף כי דבריו היו לא אחת לא סתיים לחבריו הנראה וגם פקודה.

מה היה לזר גורדון? לא עובד, אף שזה היה אדיר חפצו. ואף לא סופר, אף סאים הער היה והוגה דעות, שחרצה אותן בחמטה הכרכים שלו, רוח הנבואה נתן לזר. מיום שנחרב הבית לא קמו נביאים בישראל. נביאים לא קמו, הם קמים רק כל רדמת אבות ולא בנכר, אבל רוח הנבואה לא מת בישראל. ואחרון דוד גורדון הוכיח.

3. האומה והדת
מאת נתן רוטנשטריך

בתפיסתו של גורדון מסמסת האומה חוליה מקשרת וממצעת בין האדם לבין החורים הכוללת של העולם: האומה היא, כביכול, קרובה יותר להוריה הכוללת מאשר היחיד. והדת כביטוי לקירבה זו היא יצירתה של האומה. הדת אינה נתונה לו לאדם מבחוץ; היא נובעת מתוכו פנימה; משמע היא נובעת מפנימיותם של החיים הלאומיים, שהם בתיבת "יוצר החיים האנושיים". נמצאת צורת-הדת צורת החיים הלאומיים הטהורים, ביטוייה של הנפש הקיבוצית, הלאומית, בסאיפתה לגילוי עצמותה העליונה ולחיייה העליונים, היא כעין בטוי למסיקאליות העליונה של הנפש הקיבוצית, הלאומית, כעין מנגינה מצורפת מכל הקולות של כל נפשות האומה, כפי שהיא באה על ביטוייה במקלה המוסיקאלית, בחיים הלאומיים.

מן הראוי לעמוד על בטווי סבין תפישתו של אד"ג בסוגיה זו ובין תורתו של אחד-העם, למרות הדמיון-טלכאורה סביניהן, גם אחד-העם ראה בדת - למצער בדת ישראל גילויי מגילויי-העם ולא מתן מבחן. הדת נוצרה בכוח שהרוח - הלאומית" של הציבור אולם אחד העם תפס יצירת-הדת כתהליך היסטורי של העם, באשר הוא חסיבה היסטורית. הדת נוצרה על-ידי העם ובתוך העם. ואילו גורדון, העם היה בעיניו, מעיקרו של דבר, חסיבה הקיימת בכוח הזיקה אל מה שמעבר לעצמה. העם הוא חסיבה בתוך העולם ולא בתוך ההיסטוריה. לפיכך נוצרת הדת לא בכוח הגורם ההיסטורי טבחי העם, אלא בכוח הגורם הקוסמי, כביצור של גורדון. האומר שהדת נוצרה על-ידי העם. באשר היא ביטוייה של הנפש הקיבוצית, מחלץ את הדת מן התחום האנושי-הציבורי הצר, ומטכנה בספירה המקפת של העולם והטבע. הדת היא גלוי האומה, אך תוך-כדי כך היא גם משהו שאינו גלוי-האומה בלבד.

"הדור", 29.2.52

4. תופעה חד-פעמית

מאת ט.ב.

א.ד. גורדון הוא תופעה יחידה במיבה בתולדות היישוב וספרותו, ולא יהיו לנו עוד אישים כאלה בחייתם בכתביהם. הוא התגלמות נסגבה של סחר תחייבתו הממסית במולדת, הוא עצם התום הרוחני - תום האצילות הרוחנית, האידיאליות הנסגבה, ההקרבה העצמית המבוצעת יום-יום ע"י פועל חקלאי - פייסן ופילוסוף, טעה טעה מתוך התרוממות - נפש והכרת היעוד. הוא מין נזיר לאומי בגופו ובנשמתו, תופעה חד-פעמית בתולדותינו, סי סירות החלוצי בתוך ים של חלוציות לאומית, הספתו להתמזג-ות, עם הטבע, לעבודה מתוך חדרוה, להעלאת האדם והעם ("עם-אדם"), הוא הביטוי החביב עליו) להסתלמות בלתי פוסקת, לשאיפה אינדיבידואלית וקיבוצית על עליונות רוח-נית - הספתו רבגונות זו ע"י הגשמה עצמית אין לה דוגמא בתוכנו.

"הבוקר", 8.8.52

5. א.ד. גורדון ואחד-העם

מאת יעקוב פייכמן

גורדון קרוב לאחד העם באופן מחשבתו, בדריכזה, בדפוסייה, פעמים טניהם מתנב-
אים בסגנון אחד. כאן שתי קצוות שקו יש מאחדאותן, יש כמעט תמיד משהו משותף בתפ-
יסה כללית. אתה נתקל באחד המכתבים במשפט "בפוליטיקה לא בקום לתחיה ולא בגאל",
ויש בו בפסוק אחד זה, המעלה בזכרוננו את דברי אחד-העם הידועים, כדי לגלות את
הקירבה שבין שני האנשים שהם למראית עין כל כך רחוקים זה מזה.

"תחייית העם אשר מתורכה בוא תבוא גאולת הארץ" - מי לא יכיר את עקבות האיד-
אולוגיה של אחד-העם? אתה מוצא באגרות אלה רעיונות, שהם במידה כלל אופייניים גם
לגורדון, גם לאחד-העם, טקסה להגדיר את סייכותם לאחד מהם בלבד. "המעשה הוא התעם-
ולה היותר נמרצת", או אין תרבות לאומית בעטית בידי אחרים", גורדון אמר אותם,
ואמרם - או עלול היה לאמרם - גם אחד-העם.

סיתוף המחשבה של מחנכיו הגדולים שהם למראית עין כל-כך שונים זה מזה,
טעם תמיד בדעותיהם על בעיות התרבות. תורת אחד-העם התרופת יניקת התרבות שאין בה
מן היסוד האוראגאני - שאינה צומחת מן המחבור עם העבודה ומתובנה. טניהם באים
מצדדים שונים של בקודה אחת. מה שאחד-העם חיסר, מילא אחריו גורדון: עמל-רוח ועמל
סרירים הם כאן תמליך ארעי אחד, ורק בשיתוף טניהם תצויר תרבות אדם ותרבות עם,
ששפע מורים חרדיכ לשלימותה ולאמיתה כל-כך.

שתי הבעיות בעיית העבודה ובעיית התרבות, היו בהכרתו של גורדון מסולבות זו
בזו. הוא הטיג כאחד-העם את הסכנה שבהשקטת הבסיס של דורות מתחנינו, וכמו שלא
ויתר מעולם על קבינו תרחה - לא חפץ בקניינים אחרים שאין להם שורש בתרבות ישראל
סאף לתרבות יהודית, לצביון יהודי והאמין שרק העבודה - ביהוד עבודת האדמה - תחדש
את תרבותנו החדשה, תקנה לה את צבירתה הקדמון, את עצמיותה ומקוריותה. בחתרו

לערכים היוצקים "מתוך עצמו ומתוך עצם החיים", בלחם "בתרבות עירונית" - בעל מה
סאינו צומח תחתיו. היה מן הראשונים שהרגישו בסכנה ספרותית ליבנטינית - שטחית
שנא בכלל כל שטחיות והזהיר כאחד - העם מפני "חיקוי של התבטלות", מפני תוכן שאול
וכליס סאולים.

ככה מילא גורדון את המוטג המסורתי של אחד-העם על ארץ-ישראל תוכן נוסף,
אור נוסף - קידם את ארץ-ישראל קדושה חדשה. בלי תוספת קדושה זו מה היתה ארץ-
ישראל לאלה שבאו להשקיע את חייהם בעפרותיהן

6. האיש והשיטה

אנו מבחינים בין גורדון האיש ובין גורדון השיטה. גורדון האיש היה יהיה
סמל לדור, סמל העם הכובש את העבודה והכובש את עצמו לעבודה; השיטה של גורדון
צמחה בתנאים מסויימים, במצב היסטורי מסויים. הרבה תבועות שיחרור ידעו את דרך
הקוצים. הן ידעו את טעם הבדידות והטפל, את תיגרת הגזרות וההפרעות. אך טוֹם
תבועת שיחרור לא ידעה את הגורל המיוחד הזה, את הגורל המר של עם בלי ארץ, של
עם אשר נקרע מעל העבודה של עם המצווה לחדש את הווייתו מן היסוד. בתנאים המיו-
חדים האלה. ב"תנאי הייצור" שאין להם אח, צמח בניין-העל המיוחד במינו: האיד-
יאליצציה של העבודה, ההשרצה של העמל, הערך הסגולי של עבודת כפיים.

הרבה תבועות-שיחרור ידעו את מכאוב הנושא. בלי האיש המגסיב, בלי החלוץ
העובר לפני המחנה, בלי ההקרבה וההתמדה - לא יכלו להגיע אל מטרתם. היט להתפלא
על כך, שהתבועה הציונית, סגור עליה להאבק, עם כל כך הרבה מכסולים וכל-כך הרבה
קשיים - הוצרכה לגילוי הנושא לגילוי החלוץ? היא נצטרכה לטיפוס-אדם העומד בפני
כל הספירות, המתמיד ביום הקטנות, הרואה בגרעין הפעוט את האילן הענף.

על שני הגורמים האלה, הקיימים ועומדים עד היום, נוסף גורם שלישי -

המציאות המיוחדת של הארץ, בתקופת ואחיתא של הציונות המתגשמת נפתח סיכוי המציאות להקים חברה חדשה בלי אותם הזעזועים המעמדיים האופייניים לשאר ארצות. "אנחנו - כתב גורדון - התלוצצים מכל קרקע, המווססים כל חיים עצמיים, בבראנו לבנות את בניין חיינו מחדש, יש לנו יתרון: אין לנו לפי שעה מה להרוס. אנחנו יכולים להתחיל ישר בבניין, בעבודה וביצירה."

על רקע זה של הקונסטרוקטיביזם הארטופי צמחה שיטתו של גורדון. הייחוד היחסי של תנאי התגשמות הציונות בתפס כייחוד מוחלט, האידיאליזם האישי בעשה אידיאליזם פילוסופי.

"משמר" 14.2.47

ע מ נ ו א ל ק א נ ט
(230 סנה להולדה - 50 חיר)

מגדולי הפילוסופים בעולם. תורתו עוסקת בסלום בלי שפיקדנות: בעית-ההכרה-מה אפשר לדעת על העולם? בעית המוסר - כיצד חייב האדם להתנהג? ובעית-החברה - כיצד להבטיח חברה טובה ושלום נצחי?

פילוסופים סקדמו לקאנט (דיקארט, לייבניץ, ספינוזה ואחרים) חסבו, כי הסכל האנושי מסוגל להכיר במציאות האלוהים והיטארות-הנפש. קאנט ערך חקירה רחבה בכוסרו ובמיבנהו של סכל-האדם. ובא לכלל מסקנה כי אין האדם יכול להסיג בסכלו מציאות-האלוהים ואת היטארות-הנפש, ולכן יש לקבלם בעניין של אמונה. יתרה מזו: קאנט הגיע לכלל דעה, שאף את עולם הטבע אין אנו מסוגלים להכיר כמות-שחוא, ושאו מסיגים רק את תעופת-העולם, כפי שהיא מצטיירת בחושינו ולאחר שהיא מעובדת על-ידי המיבנים המיוחדים של הסכל.

את המוסר מבסס קאנט על דרישות הסכל: לדעתו, כל יצור בעל סכל מסוגל להתנהג לפי דרישות-הסכל, שיש להם תוקף מוחלט. ולפי סכל האדם הוא בעל-סכל, דבר המקנה לו יכולת לדעת את המוסרי ולהתנהג לפיו, הרי שיש לכל אדם ערך כלשעצמו, ואמור לפגוע בו או לבצלו.

מורה זו הספיעה הספעה רבה על ההסכלה וההומאניטאריות הגרמאניות, וכן על היחס הסובלני ליהודים ולדתם. שהרי היהודים כבני-אדם, הם יצורים בכלי-סכל, ומסורם כך ים להתיחס אליהם בכבוד ולהעניק להם סווי-זכויות. זאת ועוד: אם הדת היא עניין לאמונה סבלה - במה ברפלת הדת היתודית מטאר האמונות, במידה שאין היא מתנגדת לדרישות-הסכל?

קאנט עצמו צהג כל ימיו ברוח תורתו. בין ידיו היו רבית ואת הפילוסוף היהודי מנדלסון העריץ מאוד. כל עוד שלטה הפילוסופיה הקאנטיאנית בגרמניה לא ידעו יהודי גרמניה יחס רע והפליות. היחס הסתנה רק לאחר שהרוח הקאנטיאנית בוצחה על-ידי הפילוסופיה והאבטי-מוסרית של פרידריך ניטשה, שבוצלה על-ידי הנאצים.

תולדות האנושות

תולדות מצרים גדולתה ומפלתה של מצרים

היאור היה ידי טוב לעם היושב על גדותיו, אך לעתים גם היה מורה קפדן, הוא לימד את הבריות לסתף פעולה איש עב רעהו. הם בזקקו זה לזה בכריית תפירות ההשקאה שלהם ובתיקון בדק סכריהם. כך למדו לעבוד יחד עם טכניהם ומתוך אגודה לעזרת-הדדית צמחה מדינה מסודרת.

באר ימים ואיש אחד נעשה גדול ועצום מכל רעיו, והוא נהפך לראש העדה ולמצב-יאה בסעת התגובנות בפני הסככים הקבאיים של אסיה המערבית, שהיו פולטים לעמק

במרוצת הימים געשה מלך ומשל על כל הארץ מהים התיכון התיכון ועד הרי המערב.

הפלה העמל והסבלני שעיבד את שדות התבואה לא התשניין כל כך בהרפתקות הפוליטיות של פרעה (פירוש המלה: האיש הגר בבית הגדול). כל זמן שלא הכריחוהו להעלות למלך יותר מסמם טמוכן היה לסלם, קיבל עליו את סלטונו של פרעה, כסם שקיבל את סלטונו של אוזיריז תכל-יכול.

אולם שונה היה הדבר כאשר בא סודד בכרי וגזל ממנו את רכוסו. אחר אלפיים שנים של חיי עצמאות, הותקפה מצרים על ידי שבט פראי של רואים ערביים שנקראו איקסוס, ובמשך חמש מאות שנה היו הללו אדוני עמק היאור. הם לא היו אהובים וכן שנאו המצרים את העברים, שבאו לארץ גורן בימי רעב בארץ כנען.

אולם זמן קצר אחר שנת 1700 לפני המנין הרגיל פתחו תושבי צרא (היא תאבאס) במתפכה, ואחר מאבק ארוך גורשו החיקסוס מהארץ ומצרים היתה שוב חופשית.

אלף שנים אחרי כן, כאשר אסור הסתלטה על כל אסיה המערבית, געשתה מצרים חלץ מקיסרותה של אשורבניפל. למאה חסביעית לפני המנין הרגיל טוב געשתה מצרים עצמאית ומלכה יסב בעיר סאס, סטור לספך היאור, אולם בשנת 525 לפני המנין הרגיל בא כורס מלך פרס ולכד את מצרים, ובמאה הרביעית לפני המנין, כאשר פרס נכבשה על ידי אלכסנדר מוקדון, געשתה גם מצרים גפה מוקדונית, היא זכתה טוב בעצמאות מדומה כאשר אחד המצביאים של אלכסנדר חמליך את עצמו על מדינה מצרית חדשה וייסד את השושלת של בית תלמי, שיסבת בעיר החדשה אלכסנדריה.

ולבסוף, בשנת 39 לפני המנין הרגיל, באו הרומאים. המלכה המצרית האחרונה, קליאופטרה, גשתה אתהכל אשר ביכלתה כדי לתציל את ארצה. יפיה וחנה היו מסוכנים למצביאי רומי מחצי מרימר גייסות מצריים. פעמיים ואתה ברכה בהתקפותיה על לבות הכובשים הרומאיים. אולם בשנת 30 לפני המנין בא לאלכסנדריה אבגוסטוס, דודנו ויורשו של קיסר. הוא לא העריץ את הנסיכה היפה כמו דודן הוא השמיד את צבאותיה

אך חס על חייה, בכדי שתוכל להסתתף במצעד הנצחון, בתוך סאר סוגי סלל המלחמה.
בשמעה על תכנית זו, שלחה קליאופטרה יד בנפסת. ומצרים בעסתה מחוז רומאי.

א ר ס נ ה ר י ס

ארם נהריס, המרכז השבי של תרבות המזרח

עכטיר ארם אתכם אתי לפסגה הגבוהה שבפירמידות ואבקסכם שתתארו לעצמכם
סראייתכם חדה כראיית בצ. הרחק-הרחק מעבר לחולותיו הצהובים של המדבר, תראומסוהו
ירוק מנצנץ. זהו עמק סבין שבי נהרות. הוא גן עדן שבספר בראשית. הוא ארץ המסת-
ורין והפלאים שהיוונים קראוהו מאסופוטאמיה - "ארץ סבין נהרות", ובעברית - נהר

סמות הנהרות הם פרת וחידקל. מוצאם מהסלגים אשר בהרי ארמניה, מקום שם נחה
תיבתו של נח בסעת המבול. ולאט הולכים מימיהם דרך המישור הדרומי, עד שהם מגיע-
ים אל חופיר הנרפסים של המפרץ הפרסי. הם מביאים תועלת רבה. הם הופכים את האזר-
רים הצחיחים של מערב אסיה לגן פורח.

עמק היאור מסך אלי תושבים מפנת שהבטיח להם מזון בתנאים נוחים באופן יחסי
"הארץ סבין הנהרות" היתה מאכלסת מאותו טעם. היא היתה ארץ שהבטיחה הרבה, וגם
תושבי ההרים אשר בצפון, גם הטבטים שנדדו במדבריות הדרום, ניסו ליטול לעצמם

סמך זה לבחלת. ההתחרות המתמדת בין יושבי ההרים ובין גורדי המדבר גרמה למלחמות אינסופיות. רק החזקים ועצי הנפט יכלו להתקיים בתנאים אלה, וזה מסביר כיצד ארם נהריים נעשתה מולדתו של עם עז, שהיה בכחו לייצור תרבות חסבה מכל הבחינות כמו זו של מצרים.

ב נ ד ש ו מ ר

כותבי כתב היתדות של שומר רשר לוחות החמר שלהם מספרים לנו את
תולדות אשור ובבל כור ההיתוך השמי הגדול

המאה החמט-עשרה היתה תקופה של גילויים גדולים. קולומבוס ביסה למצוא דרך אל האי קאתאי ובמקרה נתקל ביבשת חדשה שאיש לא חלם על קיומה. הגמון ארכסר - משלחת מזרחה, על מנת שתמצא את בית הדוכס הגדול של מוסקוביה. מסע זה נסתיים בכשלון חרוץ, ואנשי המערב לא הגיעו למוסקבה אלא כעבור דור אחר. בינתיים יצא בן ונציה אחד בסם בארברו לחקור את חורבות אסיה המערבית ובטובו סיפר על לטון מטונה שמצאה תקוקה בסלע במקדמי סיראז ותרותה בחרסים לאין ספור.

אך אירופה היתה טרודה בהמוץ דברים אחרים, ורק בסוף המאה השמונה עשרה הובאו לאירופה כתבי היתדות הראשונים (בלועזית קוראים להם "קוביפורס"). כי צורת יתד,

ויתד בקרא "קרבאוס" בלשון רומי). האים שהביא את הכתובות הראשונות היה מודד דבי
בסם ציבורה. עברו עוד שלוסים שנה עד שעלה בידי מורה גרמני בעל אורך רוח, ששמו
היה גרוטיפאנד, לפענח את ארבע האותיות הראשונות שהיו יחד את השם דריוס, מלך
פרס. ועוד עשרים שנה חלפו עד שקצין בריטי, הנרי ראולינסון, שמצא את הכתובות
המפורסמת של באזיסטון, המציא לבו מפתח לכתב היתדות של אסיה המערבית.

בהשוואה לפענוח כתב יתדות זה, היתה מלאכתו של טאמפוליון קלה למדי. המצרים
כתבו בצירופים. ואילו בני סומר, התושבים הקדמונים של ארם בהריים, שהיו ראשוני
החורתיים את דבריהם בלוחות חמר, לא נזקקו לתמונות. הב המציאו שיטה של כתיבה-
באותיות מורכבות מ- שלא היה להן קשר רב עם התמונות שהיו מונחות ביסודן. אתן לכך
כמה דוגמאות כדי שתדעו לסוף דעתי. בתחילה, כאשר

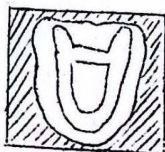
זה היה מסובך מדי. כעבור זמן מה הורחבה הוראות הסימן הזה באופן שכללה גם שמים,
ומאידך ציירוהו בצורה יותר פשוטה,

נדג

ל-

באותה צורה בשתנה שוך
מ-

יותר מסלולות אלפים שבה היתה בקומה בידי בני שומר וכל ואשר ופרס וכל שאר
הלאומים שפלטו לעמק הפורה.

תולדות ארם נהרים הן תולדות מלחמות וכבושים אינסופיים. בתחילה באו בני שומר
מצפון. זה היה עם לבן/עור שיטיב קודם נהרים. הוא הורגל לעבוד את אלהיו על ראשי
הגבעות. אחר שבאו למישור, בנו בני שומר גבעות מלאכותיות קטנות, ועליהן הקימו את
מזבחותיהם. הם לא ידעו לבנות מדרגות, ולכן הקיפו את מגדליהם כבש מסופע. המהנדסים
של ימינו למדו מהם, ובאמריקה אפשר לראות תחנות רכבת גדולות שבהן עולים מקומה
לקומה בכבש, במקום במדרגות, ויתכן שיש עוד זכרים שלמדו מבני שומר, אלא שאיבדו
יודעים על כך. בני שומר נטמעו לחלוטין באותם הלאומים שבאו אחריהם לעמק הפורה.
מגדליהם נצבים עדיין בין חורבות נהרים. צהיירים ראו אותם כאשר הורגלו לבבל,
וקראו להם מגדלי בבל.

בני שומר באו לנהרים במאה הארבעים לפני המניין הרגיל, זמן קצר אחרי כן נוצחו
על ידי בני אכד, בני אחד השבטים הרבים ממדבר ערב המדברים בלשון משותפת והידועים
כ"שמיים", על שם בנו הבכור שלהם. כעבור אלף שנים נכנעו בני הכד בעצמם בפני הא-
מורי, אף הם שבט שמי מדבר, ששלטם הגדול המורבי בנה לעצמו ארמון נהדר בעיר הקדושה
בבל, שנתן לעמו מערכת חוקים שבזכותה נעשתה מדינת בבל הקיסרות המסודרת ביותר של
ימי קדם. אחרי האמורי פלס החתי לעמק הפורה (הוא מוזכר במקרא) והשמיד כל מה שלא
יכול לקחת עמו. החתים עצמם נוצחו על ידי עובדי האל המדברי הגדול אשור, שקראו
לעצמם אשורים, ועשו את ביבנה למרכז של קיסרות גדולה ואיומה אשר הכניעה את כל
אסיה המערבית ואת מצרים וגבתה מסים מלאומים רבים. בסוף המאה הסביעית לפני המניין
הרגיל באו הכסדים, אף הם שבטי שמי, כבשו את ארץ הנחרות ובנו מחדש את בבל, שנעשתה
הבירה החשובה ביותר של ימיהם. נבוכדנאצר, הידוע בכל מלכי בבל (הוא שהחריב את
המקדש הראשון), עודד את המדע, ומה שאנו יודעים כיום באסטרונומיה ומאטימטיקה,
מבוסס על עקרונות שנתגלו על ידי הכסדים. בסנת 538 לפני המניין הרגיל פלס שבט
פראי של רועים פרסיים לארץ עתיקה זו ושם קץ לממלכת הכסדים. מאתים שנה לאחר מכן

נוצחו הם עצמם על ידי אלכסנדר מוקדון, שהפך את העמק הפורה, כור ההיתוך של גזעים
שמיים כה רבים, למחוז יווני. אחרינו באו הרומאים, ואחר הרומאים התורכים, וארם
נהרים, המרכז השני של תרבות העולם, נעשתה סמטה גדולה שרק בה תלי אדמה עשקים
מספרים על תפארת העבר.

מ ש ה

תולדות מטה, מנהיג העם היהודי

כאלפיים שנה לפני המצין הרגיל שלנו יצא שבט קטן ובלתי - חשוב של רועים -
מיים מארץ מולדתו באור, ליד ספך הנהר פרת, וניס למצוא מרעה חדש בממלכת בבל,
באזור חרן, כפי הנראה לא עלה הדבר בידיהם, והם הונסו על ידי חילי המלך-הבדור
מערבה בחיפוס אחר שטח אדמה בלתי-תפוס בו יוכלו לנסות את אהליהם.

שבט רואים זה היה ידוע בשם עברים, כפי שקוראים להם בימינו, יהודים. הם
נודו זמן רב, ואחר שנות גדודים מרובות מצאו מקלט במצרים. יותר מחמש מאות שנה
חיו בקרב המצרים, וכאשר ארץ זו נכבשה על ידי סודי ההיקסוס (כפי שסיפרתי בפרק
על תולדות מצרים), הצליחו כנראה לשאת חן בעיני פולטים אלה, שהטאירו להם את
שדות המרעה שלהם כנחלה. אולם לאחר מלחמת עצמאות ממושכת גירשו המצרים את ההיקסוס
מעמק היאור וקם להם מלך חדש, ואז קמו זמנים קשים על היהודים. הם שועבדו והוכרחו
לעבוד בסלילת כבישים לבבניית פירמידות. ומכיוון שחיללה מצרים שמרו על הגבולות
לא יכלו היהודים להמלט.

מטה החליט לתזור ולנסוע בלב בני עמו את האהבה לאורח החיים של האבות. הוא
הוציא את עמו ממצרים ועלה בידו להתחמק מידי החיילים המצריים שרדפו אחר היוצאים,
והוא הולך את בני שבטו עד למרגלות הר סיני. בשנות חייו במדבר, בהיותו גלמוד
ומתבודד, למד לירוא אל הרעם והסופה. שהוא מלך השמים והארץ ובחסדו תלויים הרועים
המצפים לחיים ואור ואויר. האומה העברית הכירה באל זה בלבד מכל אלי אסיה המערבית

יום אחד נעלם משה ממחנה היהודים. אמרו שבלכתו לקח אתו שני לוחות חצובים מן הסלע. אותו יום נתעטף ראש החר בערפל. סופה איננה בתחוללה סביב הפסגה והסתיר אותה פנין הבריות. וכאשר שב משה, היו דברי האל חרותים על הלוחות, - אותם הדברים שאמר לבני ישראל בקולות הרעם ובנצנוץ הברק. ומאותו יום הוכר אלהים על ידי כל היהודים כאדון לגורלם ואל יחיד סקידתם בלמדו אותם לחיות לפי עשרת דברותיו.

הם הלכו במדבר בעקבות משה. הם שמעו בקולו כאשר הורה להם מה לאכול ולשתות וממה להגזר בכדי שיסמרו על בריאותם באותו אקליב חם. ובסוף, אחר שנות בדודים רבות הגיעו לארץ טבראתה להם בעימה ועשירה. זאת היתה ארץ כנען. אך היא היתה כבר מיושבת על ידי אוכלוסיה כנענית. היהודים התפרצו לארץ זו וכעבור שנים רבות בגו להם מקדש בעיר סקראוה ירוס לים, עיר הסלום.

אך משה לא זכה לבא לכנען. הוא רק הורשה לראות את הרי הארץ מרחוק אחר כך נעצמו עיניו העייפות לעולמים. הוא עבד את האלוהים בבאמנות. לא זו בלבד שהוציא את אחיו מבית העבדים והביאם למולדת חדשה ולחיים חופשיים ועצמאיים, אלא שגם לימד את היהודים להיות האומה הראשונה בעולם העובדת אל אחד בלבד.

ה פ נ י ק י ם הפניקים, שנתנו לנו האלף-בית

הפניקים, שכני היהודים, היו בני שבט שמי שהתנחל בחופי הים התיכון בתקופה מוקדמת מאד. הם בנו שתי ערים מבוזרות, צור וצידון, ותוך זמן קצר היה בידיהם מנפולין על המסחר בים המערבי. אניותיהם הפליגו ליוון לאיטליה ולספרד, ואף הם העיזו לעבור את מיצר גיברלטר כדי לבקר באיי סקיליה שבהם יכלו לקנות בדיל. ובכל ארץ שאליה הגיעו בנו ישרובי מסחר קטנים שקצתם הפכו לערים גדולות של ימינו, כגון קאדיז ומרסיל.

הם קנו ומכרו כל דבר שאפשר היה להסתכר בו. לבם לא נקפם. אם באמין לדברי סכניהם, הם לא ידעו מה פירוש המלים יושר וכנות. הם ראו בקופת כסף מלאה את משאת נפשו של כל אזרח הגוץ. הם היו אנשים בלתי בעימים, ולא היו להם ידידים. אף על פי כן עשו מעשה רב למען הדורות הבאים. הם נתנו לנו את האלף-בית.

הפיזיקי ידעו את מלאכת הכתיבה שהומצאה על ידי בני שומר. אולם בכתב היתדות ראו בזבזו זמן. הם היו סוחרים ואנשי מעשה ולא יכלו לבזבז סעות לחריטת סתים או סלום אותיות. הם נגסו לעבודה והמציאו שיטת כתיבה חדשה, סעלתה בהרבה על היסנה. הם סאלו קצת תמונות מהמצרים וחיקו, בצורה יותר פשוטה, כמה מסימני הטריזים של בני שומר. הם וריתרו על היופי שבשיטת היסנה לתועלת המהירות, וצמצמו את אלפי התמונות הטובות עד שנותר בידיהם אלף-בית קצר ובוה של עשרים ושתים אותיות.

במרוצת הימים התפשט אלף-בית זה בכל ארץ-ישראל מסבי עברי הירדן, ואתר כך עבר את הים האגאי והגיע לירון. היוונים הוסיפו כמה אותיות מלהם והעבירו את האלף-בית המסופר לאיטליה. הרומאים שינו את צורת האותיות ולמידון לברברים הפר-איים של אירופה המערבית. גם בכתב העברי חלו שינויים עד שקיבל את צורתו הנוכחית. לכן מודפס ספר זה באותיות שמקורן פניקי, ולא בהירוגליפים המצריים או בכתב הית-דות של בני שומר.

ה ה ו ד ו - א י ר ו פ י י ם הפרטים ההודו-אירופיים כובשים את העולם השמי והמצרי.

העולם הקדום של מצרים ובבל ואסור וכבשן היה כמעט בן סלושת אלפים שנה, והעמים המכובדים של העמק הפורה נעשו זקנים ועייפים. גורלם נחרץ כאשר באופק הגיע גזע חדש ועז מהם. אנו קוראים לגזע זה הגזע ההודו - אירופי, כי כבש לא את אירופה בלבד אלא גם את הודו, והיורה בה את המעמד הטליט.

הודו-אירופיים-אלה היר לבני-עור כמו הסמנים, אולם הם דיברו בספה אחת הנחשבת כמקור משותף של כל הספות האירופיות, פרט להונגרית, פינית והניבים הבאסקיים של ספרד הצפונית.

מאות בסנים חיו ההודו-אירופיים בחופי הים הכספי. יום אחד פירקו את אלהיהם ויצאו לדרך, לחפש להם מולדת חדשה. מקצתם עלו להרי אסיה התיכונה, ובמשך מאות בסני-ס חיו בין פסגות ההרים המקיפות את רמות איראן שעל שמה בקרא שמה "ארים". אחרים הלכו בכיוון השמש השוקעת והסתלתו על מיסורי אירופה, כפי שאספר לכם כאשר נגיע לתולדות יוון ורומי.

לפי שעה נעקוב אחר הארים. בהנהגתו של זאראתושטרא, שהיה מנהיגם ומורם, יצאו רבים מהם את בתיהם על תהרים וירדו אל הים לאורך חופי הנהר אינדוס מהיר-הזרם.

אחרים העדיפו להסאר בין גבעות אסיה המערבית, וסם הקימו שתי קהילות עצמאיות למחצה של מדים ופרסים. במאה הסביעית לפני המנין הרגיל הקימו המדים ממלכה משל עצמה שקראו לה מדי, אולם היא הגיעה לקצהצכאשר כורם, ראם ביתאב שהיה ידוע בסם אנסאן, המליך את עצמו על כל הסבטים הפרסיים ויצא למסע כיבוש שעסה אותו ואת בניו אחרי לאדוני כל אביה המערבית.

אכן, כה רב היה מרצם של הפרסים ההודו-אירופיים במסעיהם מערבה. שלא עבר זמן רב והם התנגסו בסבטים הודו-אירופיים אחרים אשר נכנסו לאירופה מאות סנים קודם לכן והסתלטו על חצי האי היווני על איי הים האגאי.

התנגסות זו הביאה לידי סלם מלחמות המפורסמות בין יוון ופרס, כאשר המלך דרויס ואחריו המלך אחסורוס של פרס פלסו לחלק הצפוני של חצי האי. הם בזזו את ארץ היוונים ועשו מאמצים גדולים לקנות סביתה ביבסת אירופה.

אולם בכך לא הצליחו את חצי של אתונה לא יכלו לבצח. על ידי ביתוק קווי התח-נורה של הצבאות הפרסיים הכריחו המלחים היווניים את הפולשים מאסיה פעם אחר פעם לשוב לבסיסם.

זאת היתה ההתנגשות הראשונה בין אסיה, המורה הישנים, ובין אירופה, התלמיד הצעיר. רבים מן הפרקים של ספר זה יספרו לכם כיצד המאבק בין מזרח ומערב נמשך עד היום הזה.

ה י ס ה א ג א ר

עם הים האגאי מביא את תרבות אסיה אל הישימון האירופי

הייצור של ימאן היה בער קטן כאשר אביו סיפר לו לראשונה את תולדות טרויה. סיפור זה מצא חן בעיניו יותר מכל שאר הסיפורים ששמע, והוא גמר אומר שכאשר יגדל ויוכל לעזוב את בית אביו, יסע לירון וימצא את טרויה. הוא היה בנו של כומר כפרי עני במקלונבורג. הוא ידע שיהיה זקוק לכסף, ולכן החליט שתחילה יצבור הון, ואחר כך ילך לחפור ולגלות את שרידי טרויה. ואמנם, עלה בידו לאסוף רכוש גדול בזמן קצר, וכשרק היה בידו די כסף כדי לצייד משלחת-מחקר, גסע לקרן הצפונית-מערבית של אסיה הקטנה, מקום שם נמצאה טרויה לפי הטענתו.

באותה פנה של אסיה הקטנה עמד תל גבוה, מכוסה שדות תבואה. לפי המסורת עמד כאן ביתו של פריאוס מלך טרויה, שלימאן, שהתלהבותו היתה רבה מבקאותו, לא בזבז את זמנו בחקירות מוקדמות. הוא החל מיד בחפירה. והוא חפר במהירות כזו ובמרץ כזה, שחפירתו עברה דרך לב העיר טאונה היפה והגיעה עד לחיברות של עיר קבורה אחרת, שהיתה עתיקה באלף שנים ויותר מאותה טרויה שעליה כתב המסורר היווני הומירוס. ואז אירע משחו מעבין מאד. אילו מצא שלימאן כמה פטיטי אבן מלסטטים ואולי גם כמה סברי חרס גלמיים, לא היה זה מפתיע איש. אולם במקום לגלות חפצים באלה, שמייחסים אותם בדרך כלל לאנשים הטרויים-היסטוריים שגרו באותו אזור לפני בואם של היוונים, מצא שלימאן פסלים בהדרים ותכשיטים יקרים וכדיים מקוטטים בדגם שלא היה ידוע כמותו ליוונים. הוא חיררה את הדעה שאלף שנים לפני מלחמת טרויה הגדולה היה חוף היב האגאי מיושב על ידי גזע מסתורי של אנשים שעלו מבחינות רבות על היוונים הראיית אסר פלסו

לארצם והשמידו את תרבות או קלטוה וסיגלוה לעצמם עד שאיבדה כל סימן של מקוריות. אחר-כך נתברר שהנתנו היתה נכונה. בשנות השבעים המאוחרות של המאה הקודמת ביקר שלימאן בחורבות מיקניה. אלה היו חורבות כה קדומות, שמורי הדרך הרומאים עוד היו מביעים תמיהה על עתיקותן. וגם כאן, מתחת למכסה האבנים הססוח של מחבוא עגול קטן, נתקל שלימאן באוצר נפלא שהוסאר על ידי אותו עם מסתורי אשר בנה את עריו לאורך חופי יוון והקים חומות כה גדולות ועבות ועזות, שהיוונים ראו בהן מלאכת הטיטאנים, הם הרפאים בני האלים שהיו משחקים בפסגות ההרים כבכדורים.

אחר ששרידיהם מרובים אלה נחקרו היטב, איבד המעסה מקצת מקסמו הרומנטי. נתברר שהחרסים אשר עשו אותן יצירות אמנות קדומות והבנאים אשר בנו אותם המבצרים לא היו מכשפים, אלא סתם מלחים וסוחרים.

הם חיו בכרתים ובאיים הקטנים הרבים של הים האגאי. הם היו יורדי-ים בועזים והם הפכו את הים האגאי למרכז מסחר לחילוף סחורות בין המזרח בעל התרבות המפותחת ובין הישימון של יבשת אירופה, שהתפתחתו היתה הרבה יותר אטית.

במשך יותר מאלף שנים קיימו קיסרות על האיים והגיעו לרמה אמצותית גבוהה מאד. עירם החשובה ביותר קנוסוס, בחוף צפוני של האי כרתים, היתה בנויה לפי מוסגים-מודרניים של היגיינה ונוחות. הארמון היה מצויד במערכת ביוב, ובבתים היו תנורים, ותושבי קנוסוס היו הראשונים שרחצו יום יום באמבט. ארמון מלכם היה מפורסם בגלל חדרי המדרגות המתפתלים שלו ואולם המסתאות הענקי. המרתפים מתחת לארמון זה, מקום שם היו מאחסנים את היין והדגן ושמן הזית, היו כה גדולים ועשו רושם כה עז על היוונים הראשונים שראו אותם, שהולידו את אגדת ה"לאבירינת" (כך קוראים למבנה בעל מעברים מסובכים רבים שכאשר בכנסים לתוכו, כמעט ואי אפשר עוד למצוא את היציאה).

מה היה בסופה של קיסרות אגאית גדולה זו, ומה גרם למפלתה הפתאומית? זאת אינני יכול לספר לכם.

בני כרתים ידעו את אמנות הכתיבה, אולם בדורנו עדיין לא הצליחו לפענח את כתובותיהם. לכן איננו יודעים את ההיסטוריה שלהם. עלינו לשחזר את תיאור הרפתקותיהם על פי החורבות שהאגאים השאירו אחריהם. מחורבות אלה אנו למדים שהעולם האגאי נכבש לפתע על ידי גזע פחות תרבותי ממנו, שהגיע זה עתה מערבות אירופה הצפונית. אם איננו טועים, לא היו פראים אלה, אשר השמידו את התרבות הכרתית והאגאית, אלא שבטים מסויימים של רועים בודדים שהסתלטו זמן קצר לפני כן על חצי האי הסלעי שבין הים האדריאטי והים האגאי, ושאנו קוראים להם בשם יוונים.

ה י ר ר נ י ם

בינתיים קם השבט ההודו-אירופי של ההילניס והסתלט על יוון

הפירמידות היו בנות אלף שנים, וכבר ניכרו בהן סימני התפוררות ראשונים, והמורבי, המלך החכם של בבל, היה מוטל בקברו כמה מאות שנים, כאשר שבט קטן של רועי צאן עזב את בתיו בגדות דנובה והלך דרומה לתוך לו מרעה חדש. בני השבט הזה קראו לעצמם הילנים, על שם הילן, בנם של דיוקאליון ופירהא, על פי אגדות עתיקות שבידיהם היו אלה שני האנשים היחידים שנשארו לפליטה מהמבול אשר השמיד את כל באי העולם, אחר שהאנוסות מלאה חמס ושחיתות והעלתה את חמתו של זאוס, האל הגדול שמעובר על הר אולימפוס.

איננו יודעים הרבה על ההילנים הקדומים האלה. תוקידידס, ההיסטוריון שתיאר את מפלתה של אתונה, אמר על אבותיו הקדמונים שערכם לא היה רב, וקרוב לוודאי סאמת היתה בפיו. הם היו בעלי בימוסים רעים מאד. הם היו כחזירים והסליכו את גופות אריביהם לפני הכלבים הפראיים שהיו שומרים על צאנם. הם לא כיבדו את זכויות הזולת, והם רצחו את ילידי חצי האי היווני (שהיו קוראים להם פאלאסגים) וגנבו את משקיהם ושדדו את מקנם ושיעבדו את נשיהם ויבנותיהם וחיברו שירים אינסופיים כדי להלל את גבורתו של שבט האכאים, שהיה חיל החלוץ של ההתקדמות ההילנית להרי תאסאליה ולפאלופוז.

פה וסם, על ראסי הסלעים הגבוהים, ראו את סירות האגאים אותן לא התקיפו, כי הם התייראו מחרבות המתכת ומהחציות של החיילים האגאיים, והם ידעו שלא יוכלו לנצחם לקרדומי האבן המסורבלים שלהם.

מאות בשנים הוסיפו לבדוד לגיא לגיא ומרכס לרכס. עד שהארץ כולה היתה כבושה בידיהם והנצורים הגיעו לקצם.

אותו רגע התחילה התפתחותה של התרבות היוונית. האכר היווני, שחי בקרבת המושבות האגאיות, נדחף לבסוף על ידי סקרנותו ללכת ולבקר אצל שכניו היהירים. הוא גילה שיש ביכולתו ללמוד דברים מועילים רבים מהאנשים החיים מאחורי חומות האבן הגבוהות של מיקני וסיריבס.

הוא היה לתלמיד בבון ומהיר-תפיסה, תוך זמן קצר למד להסתמס באותם כלי-זין מסובים של ברזל, שהאגאים הביאו מבבל ומצוא, הוא למד גם את סודות הסיט בימים. הוא החל לבנות סירות קטנות בשביל עצמו.

ואחר שלמד מן האגאים כל מה שיכלו ללמדו, התנפל על מריו וגירסם לאייהם. וזמן לא רב אחרי כן הפליג הוא עצמו לימים וכבש את כל ערי הים האגאי, ובסוף, במאה החמש-עשרה לפני המנין הרגיל, שדד והחריב את קנוסוס. אלף שנים אחר הופעתם הראשונה על הזירה היו ההילנים אדוני יוון, הים האגאי ואזורי החוף של אסיה הקטנה. טרויה, המבצר המסחרי האחרון של התרבות הישנה, הושמדה במאה האחת-עשרה לפני המנין הרגיל. עתה התחילה ההיסטוריה של אירופה בכל הרצינות.

המשחק והמשחק בספורט

א. הוראות למדריכים.

1. הקדמה:

המשחק הוא פרוזדור החיים. הוא סוחף את המשחקים בזרם החיות וההתפרצויות הטבעיות, וחושף אגב כך את תכונות אופיו של היחיד, עוד בגיל הרך ביותר מתחילות בשעת המשחק להתבלט "חולשותיו" של הפרט. ילדים אנכיים לדרגותיהם השונות. עצבנים והסטרניים, רודפי סלטון ושררה, ברגנים ומחרחרים, מתמררים ומתקוממים, ילדים טובי לב, ומאידך בעלי צטיה סדיסטית, ילדים אדיבים ומנומסים ואחרים פראים ומרוטלים - כל אלה מתגלים במגרש המשחקים ונראים כמו מתוך משקפת מקטינה המכוונת לחיי החברה הארופת אותנו. ההבדל הוא רק בזה שהכל כאן על מגרש המשחקים הנו רך ועדין וציתן לעבוד פסיכולוגי. כאן צפון ערכו החנוכי הרב של המשחק. ובזה מסתכם תפקידו של המדריך המנהל משחקים בקרב הנוער.

אין להתעכב כיום על הצד הגופני שבמשחקים, שהרי הדבר ברור וידוע לכל ואינו זקוק להסברים פזוטרנים: ברור שבמשחקי התנועה, האהובים מבחינה טבעית על הילדים, באים לידי הפעלה מרוב רוב שרידי הגוף, מפרקיו ואבריו, בשעת ההתאמצויות הסונות באים לידי הפעלה מקסימלית הלב והריאות, כל החושים אף הם באים במשחק לידי אמונים מעסיים ותכליתיים; ואם נוסיף לזה את האמור לעיל על פתוח תכונות האופי - נבוא לידי המסקנה הברורה שצוינה לעיל כי המשחק מהווה את הפרוזדור המעשי והמהשי ביותר המכין את הילדים לקראת חיי החברה על כל סבוכיהם.

המדריך במשחקים חייב איפוא, להכיר ברורות את תפקידו. עליו לדעת שהילדים בתוכם בידיהם כחומר ביד היוצר. מחוץ לכל הידיעות עליו לרכוש בכדי שיוכל למלא את תפקידו, עליו להיות קודם כל אוהב ילדים ומבין לרוחם. עליו, לכאורה לחזור לימי ילדותו הוא למען יוכל להשפיע על הילדים שבסביבתו ולכווננם במסלול הנאות של נמוסי וחוקי המסמעת והתחברה.

למשחק-הנצחון הוא המטרה. למדריך - הכרת המטרה היא הנצחון אם לא ברורה לו למדריך מטרה זו של המשחק - חנוך האדם שבילד, או אם אינו חס די בסחון ביכלתו להגשים מטרה זו במלואה, מוטב לו שלא לעסוק במקצוע זה לכי שלא יראה ברכה במעשיו.

2. סיטת הקבורות:

סיטה זו, המבוססת על חלוקת המשחקים לקבוצות, נראית לטובה ביותר בהדרכת המשחקים. עקרונות הסיטה הזו כלולים בסעיפים הבאים: -

(א) רוח ההתחרות מפעמת בקרב הילדים מטבעם. יש לנצל רוח זו בכוון חזוכי, הילד בהסתיו לקבוצה אחת, המתחרה בגד הקבוצות האחרות, מרגיש את הקשר שבינו לבין הקבוצה; רוח הקבוצה, רוח האחריות ההדדית, רוח הגאווה הקבוצתית, רוח העזרה ההדדית (ביחוד בבחשלים) ורוח בסחון הפרט בכלל - כל אלה מוצאים את בטוים הנכון בשטח הקבוצות.

(ב) החנוך למנהיגות מתבלט באופן מיוחד בשטח הקבוצות. בחירת ראשי הקבוצות צריכה להעסות בדאגה רבה. הצלחת החנוך בשטח הקבוצות תלויה בהרבה בבחירת ראשי הקבוצות וסגניהם. על המדריך אמנם להתיעץ בבחירה זו בחברי הקבוצה, אבל עליו לזכור שלא תמיד בחירת המשחקים עצמם היא הטובה ביותר. לעתים קרובות זוכה להשפעה רבה על המשחקים דוקא "הטפוס הגרוע של המשחק". האחריות למסירת הקבוצה לידי טפוס כזה רבה למדי. מהצד הסבי יטבם עפ"ר בכל מחלקה תלמידים כאלה, סבין אם יבחרו ובין אם לא יבחרו לראשי קבוצה, השפעתם על חבריהם תהיה מכרעת תמיד. על המדריך להתחשב

עם כל זה בגסתו לקבוע את ראשי הקבוצות. לעתים קורא מדוקא "ילד רע" הנבחר ע"י המדריך לראש הקבוצה מצליח בהנגתו ומקבל על ידי זה בעצמו הספעה טובה.

ג) על המדריך לא רק לדאוג לבחירה מתאימה של ראשי הקבוצות כי אם גם לספל באופן מיוחד (ביחוד בהתחלה) בהערות והוראות לראשי הקבוצות ושמירה קפדנית מצד אחד על המסמעת כלפיהם ומצד השני על שמירתם הם על עקרונות הצדק והחוק. על המדריך לדאוג לכך שהילדים לא יסחפו בזרם ההלהבות למשחק אחד או סניס כדוגמת כדור-הרגל או המחצבים. בכורן זה יוכל להעזר בהרבה בראשי הקבוצות.

ד) מספר הקבוצות תלוי בעקר במספר התלמידים שבמחלקה. בדרך כלל רצוי לקבוע 4 קבוצות, בנות 10 - 12 ילד, אבל שמצב התנאים החיצוניים כגון חוסר מגרס, חוסר מכשירים וכדומה, אינו מרשה זאת, יש לקבוע 2 קבוצות. גם במקרה זה וביחוד כשמספר הילדים בכל קבוצה רב, רצוי לחלק כל קבוצה ל-2 קבוצות מסנה. רצוי שהחלוקה תסאר לזמן ממושך פחות או יותר, לכל קבוצה רצוי לתת סם או "צבע". הקבוצה וסאית לבחור לה דגל או סיסמה וכדומה. על ראש הקבוצה לדאוג להעלאת הרמה של ההכשרה הגופנית של חבריו.

ה) על המדריך לחלק את המחלקה לקבוצות בעלות "כחות" טוים. הילדים החזקים והחלטים, הגבוהים והנמוכים צריכים להיות מחולקים במידה שווה. חלוקה זו מהווה עפ"ר סלע מחלוקת קשה ויש להקפיד בה על שרוי המסקל.

ה ע ר ה: - על המדריך גם לדאוג שבני העדות הטובות מחולקו בין כל הקבוצות, וסלא תוצרנה קבוצות "אשכנזיות", "ספרדיות", "גרמניות" וכדומה.

ו) גורם חשוב בשטח הקבוצות הוא רוח ההתחרות. בגיל הצעיר נוסאים המסחקים יותר אופי חברותי מאשר תחרותי. לא בכולם, אפוא, אפשר להכניס גורמים של התחרות. אבל, בדרך כלל, רצוי במדת האפשרות וביחוד לשם שכום תקופה ידועה לערוך את המסחקים בצורת מבחן או התחרות בין הקבוצות לפי חסבון הנקודות. באים בחסבון אופני ההתחרות הבאים: -

- (1) התחרות בין בודדים. ז"א מסחק מקבוצה אחת מתחרה נגד מסחק הקבוצה הסבירה. המנצח מזכה את קבוצתו בנקודה. כשיסגן 4 קבוצות - מתחרים ביניהם 4 מסחקים. הראשון מזכה את קבוצתו ב-4 נקודות, השני ב-3, השלישי ב-2, הרביעי ב-1.
- (2) אפשר גם לקבוע שהמסחקים אינם מתחרים ביניהם כי אם נבחנו בהסגת הישג ידוע, כגון זמן, מרחק או גובה מסוים. כל משיג את ההישג הקבוע מזכה את קבוצתו בנקודה.
- (3) בדרגה יותר מאוחרת יש להנהיג התחרות בין קבוצות כגון מרוצי-שליחים או תחרות כדורים וכדומה.
- (4) אפשר גם לקבוע התחרויות בכורה, ז.א. שכל קבוצה מסחקת עם כל אחת מסאר הקבוצות, "תיקו" ז.א. מסחק שנגמר ללא תוצאות, מזכה כל קבוצה בנקודה אחת.

3. ה ש ר פ ט:

יש לקבוע לכל מסחק מנהל או סופט ולצידו משריקית. מהרגע שבו מתחיל המסחק יש להקפיד על עמידתו וערכו של הסופט. טאלה זו היא הקטה ביותר, אך גם החשובה ביותר בחנוך מסחקים, ולפיכך אין להסיח את הדעת הימנה אף לרגע קט. עבודת המדריך צריכה להיות מלווה בהקפדה מלאה ומתמדת על עמידתו של הסופט.

יש לסנן ולחזור ולסנן למסחקים כי הסופט הוא הפרסק היחיד על פני המגרש אם אמנם ציות זה לפסקיו של הסופט אינו צריך להיות ציות לפקודה מתוך עורו, אלא נובע מדברי הסבר והערה מתאימים, מה סגראה לכאורה למסחקים מובן היטב, וכמעט טבעי, הרי עפ"ר אין ציות זה יוצא מכלל הלכה, כי בספת ההתעוררות אכב המסחק והתגבאות האינסטינקטים; שוכחים הללו את כל ההסברים וההוראות. כאן בנקודה טכנה זו, חייבת לבוא התערבות מידית, במרצת, תקיפה ומחלטה.

4. השקט במשחק:

המשחק הוא גילוי טבעי ואין לכלוא בו את המשחקים באופן מלאכותי ולגזור עליהם שתיקה מוחלטת ללא הוצאת הגה מהפה. אין למנוע, למשל, קריאות התפעלות, או עזוז, או קריאות שמחה לבצחון וכיוצא בהן, אולם אלו חייבות להיות בגדר הגמוס והסקט הטבעיים. על פי רוב חורגים הילדים ממסגרת טבעית זו, ולעיתים בדמה כי לא הילדים בלבד אלא גם הבוגרים והמחנכים בתפסים בשעת משחק לצעקות פראיות הרחוקות מגדר הגמוס-והסקט הטבעיים. על מנהל המשחק "לקדם מלחמה" על צעקות אלו. גם תפקיד זה צריך להתמלא מתוך התמדה והקפדה ללא לאות.

5. חומר המשחקים:

בדרך כלל לא רצוי להרבות במשחקים אלא לבחור במשחקים ספורים המתאימים לגיל ידוע ולהמשיך בהם במדה שהמשחקים עצמם מוצאים בהם ענין, אין הילדים מקבלים ברצון "משחק חדש". אמנם השם "משחק" מוצא חן בעיניהם ברגע הראשון, אך מיד בהתחלת המשחק מתגלה חוסר הענין, ורצון לסרב למשחק יסן ידוע זה מכבר. אין פרוטו של דבר כי צריך לדוּס באותו משחק יסן מבלי לפנות לאחר, חדס. על המדריך, איפוא, להבחיץ יפה מתי הגיעה סעתו של המשחק היסן לפנות מקומו למשחק חדס מתאים.

באחת - אין להקבות במשחקים אלא להתעמק בהם, לשכללם ולמצוא בהם יתר

ענין.

שומה על המדריך להתאים את חומר המשחקים לא רק לגילם של המשחקים אלא גם לעונת השנה, למזג האויר, לתצאי המגרס, למספר המשחקים, למינם ואפילו למצב רוחם.

בימי קרה יס לבחור במשחקי תנועה שיש בהם ריצה רבה וסמסתתפים בהם משחקים רבים בבת אחת. לעומת זאת יס לבחור בימי חמה במשחקים כאלה שהמנוחה מרובה בהם מהתנועה ואשר מספר המסתתפים בהם בבת אחת מועט. כסאין המגרס מתאים למשחק הנקבע, מוטב להניחו ולבחור באחר. מספר מסוים ומתאים של משחקים מסמס גורם חסוב מאד להצלחת

כל המשחק. מספר גדול מדי מביא על פי רוב לידי טעמים והפרעות, ומוריד חלק חשוב מערכו החנוכי של המשחק, הוא הדין - (אמנם במידה קטנה יותר) - במספר קטן מדי. במשחקים ידועים אפשר לשתף נערים ונערות יחד, אולם לעומת זאת ישנם משחקים שזוג זה אינו עולה בהם יפה. על המדריך, איפוא, לתת לבו לכל אלה.

6. ההכנות למשחק:

המדריך חייב לדאוג תמיד לכך שההכנות למשחק תהיינה קצרות ככל האפשר, אולם מאידך עליו לדאוג לסדורים הכרחיים ידועים שבלעדם לוקה המשחק. סדורים אלה כוללים:

(א) סמורן המגיש. בשאלה זו יש שהמדריכים מקילים יותר מדי. מוטב לאבד בהתחלת זמן מועט ובלבד שהמשחק, לאחר התחלתו, יוכל להמשיך ללא הפרעות בגלל סמורן בלתי מספיק. בדרך כלל רצוי להעמיד סמורים קבועים למשחקים טובים על מנת שאפשר יהיה לחדשם בקלות לפני כל משחק. סימון נכון מקל בהרבה על עבודת השופט.

(ב) כללי המשחק. על המדריך לדאוג לכלי המשחק שימצאו תמיד במקום ובשעה המתאימים. אין לך דבר המרגיז יותר מהכדור שאינו מנופח די או מהמשאבה שחולה לפעול שחבל מוכן להתחלת המשחק. כן עליו לדאוג להחזרת הכלים למקומם כתום המשחק וספול הנכון בכלים ובמכשירים הטובים צריך להוות חלק בכוון מחנוכו של המשחק.

בין הכלים האלמנטריים ביותר ראויים לציון: -

(1) 2 - 3 כדורים גדולים מנופחים (גם משאבה, מרצע וסרוכים).

(2) כדורי גומי קטנים אחדים.

(3) סקיקי אפונה אחדים (סקיקים אלה בקל להכיןם וסמוסם במשחקים טובים לגיל צעיר חשוב מאד).

(4) מקלות לכדור הקפות (בני גדלים שונים). המקל הפשוט ביותר הוא המעוגל. מתחילים אינם אוהבים את המקל המעוגל. מקל שטוח נראה להם גוח יותר. ראוי להסתמש בהתחלה ובעיקר למשחקים בחסלים במקל שטוח, אולם על מנתל המשחקים להתדלל לעבור מהר למקל המעוגל, שהפגיעה בו נראית אטנם קשה יותר אולם למעשה הנה טובה יותר.

(5) "מגלב". במשחקים טבהם מופיע גורם ההכאות עם המסתמסים בידיים, באגרופים או במחטות שבקציהן קשר. כל אלה אינם רצויים ומוטב להכין תחתיהם מגלב מתאים מבד.

במקרה שיש צורך במגלבים אחדים (מגלב לכל משחק) אפשר להסתמש במספחות צופיות (משולשים) לאחר סמגללים ארתן עד שהן מקבלות צורת מגלב ומהדקים ארתן בסרוך דק או גומי. (ולא בקשר מהודק).

(ג) ס מ ז י ה ק ב ו צ ו ת. על המדריך דלאוג שהמשחקים יהיו לברטים תלבושת נוחה. חסיבות רבה, יותר מכפי סמיחסים לה המדריכים. נודעת לסימנים המבדילים בין הקבוצות היריבות. סמנים אלה מאפשרים לשופט לנהל נכונה את המשחק ומקילים על המשחקים עצמם. כסמנים מבדילים די בסרטים רחבים בעלי צבעים בולטים לעין - המקיפים באלכסון את המשחקים (מהכתף למותן).

(ד) ה ת ח ל ת ה מ ש ח ק ו ח י ל ו פ י ה ת פ ק י ד י ס :

הזכות להתחיל במשחק נתנת ע"פ הגרלה סמפילים בין שתי הקבוצות היריבות. הקוצה שזכתה בגורל תהא המתחילה ואלו הקבוצה הסניה תבחר בחצי המגרם הטוב בעיניה. במקרה שהתקימו "בחירות" אין צורך בהגרלה להתחלת המשחק היות והזכות להתחיל במשחק נתנת לקבוצה שהפסידה בבחירות אלו. במשחקי כדור קטנים או במשחקים שאין בהם הבדל בין חצי המגרם או בין זכות ההתחלה, יכול המדריך לזרוק את הכדור בין שני יריבים ומי מהם שיפוס את הכדור לאחר הרקלתו מהארץ. יזכה את קבוצתו בהתחלה. כ"כ יכול המדריך לזרוק את הכדור על קו הגבול האמצע והקבוצה סאליה יתגלגל הכדור מקו האמצע תזכה בהתחלה. על המדריך לדאוג בשעת

המשחק שכל המשחקים ישתתפו בו במדה שזה פחות או יותר, במשחקים שבהם ממלאים תפקידים חשובים רק משחקים ספורים, יש לדאוג להחלפתם באופן קבוע ומסודר, במקרים אלה רצוי לקבוע לכל המשחקים מספרים ולהחליפם לפי סדר מספרים אלה.

7. ל מ ו ד מ ש ח ק ח ד ש

כבר צוין לעיל שהילדים בדרך כלל מקבלים ברצון את ההודעה על משחק חדש אבל אין להם די סבלנות להכיר וללמוד מתוך שמישה על המשחק החדש. כבר מטעם זה בלבד יש להמנע מהסברים ארוכים וללמוד החוקים לפני התחלת המשחק. הלמוד הטוב ביותר והמוחשי ביותר הוא המשחק עצמו. הדרך הקצרה ביותר והמעשית ביותר להמחשת המשחק היא גישה למשחק כמעט ללא כל הסברים, על המדריך לסדר את המשחקים או את הקבוצות במקומות-תיחם, לתת להם הוראה קצרה מה עליהם לעשות ולהתחיל במשחק. תוך כדי מהלך המשחק תבאנה הוראות נוספות, הסברים נוספים, חוקים נוספים, עצות "אסטרטגיות", נוספות, וכדומה. בגישה, למשל, למשחק המסלם אין תועלת רבה בהסברה הנתנת למשחקים שלבורח אסור יהיה להכנס לתוך המעגל. ההסבר אמנם ברור, ולשאלת המדריך אם הדבר טוב, יענו כל הילדים בחיוב, אבל למעשה, יעברו רבים מהם בהמשך המשחק על חוק זה, וממילא יהיה צורך להפסיק את המשחק ולהזכיר זאת עוד פעם. חוק זה יתקבל בצורה הרבה יותר מוחשית אם המדריך במקום ההסבר לפני המשחק יחכה להזדמנות מתאימה, יפסיק באורך חריף את המשחק ויודיע, סהנה, מה שישמשו "עשה ברגע זה בהכנסו לתוך המעגל, אסור לעשות. הפסקת המשחק-וההודעה היטרה לעבין מחזירים חוק זה ישר להבנת המשחקים. במשחקים מרובים ובגיל יותר מבוגר יש לפעמים ערך מעשי גם להסברת תיאורית על מהות המשחק בלויית ציור על לוח או על פני הרצפה, אבל גם במקרה זה צריך להסבר להיות קצר ביותר ומקיף רק את התוכן העיקרי שבמשחק, ללא טפול בפרטים.

8. הסתתפותו של המדריך במשחק.

במקרה שחסר משחק אחד במשחק (עפ"ר בזוגות) על המדריך למלא את מקומו. (יש להמנע מלהוציא בגלל זה ילד אחר מהמשחק). בכלל רצוי שהמדריך ישתתף בעצמו במשחקים

אולם רק באותה מידה שתפקידו כמחנך ומדריך לא יפגע. מתוך השתתפות פעילה זו, עליו לשמש במסחקו דוגמא יפה למתן לשונת לב מתאימה למסחקים בחסלים ולעודדם.

9. הערות כלליות:

(א) תאור כל מסחק בחוברות יהא קצר ויזבא לפי הסדר הבא: -

- (1) שם המסחק.
  - (2) ממספר המסחקים מובא מיד לאחר שם המסחק. מובן, שהמספרים הנקראים אינם קובעים במסמרות. הדבר תלוי בגורמים חיצוניים שונים. בדרך כלל שמספרם של המסחקים עולה בהרבה על המספרים הצנונים, רצוי לותר על המסחק הנדון.
  - (3) כלי המסחק.
  - (4) המגרש וסמוכו. (במקרה שגודל המגרש אינו מצוין מסמך הכרזה היא למגרש קטן). גודל המגרש מסומן תמיד בסני מטרים, יחידת המדה היא המטר.
  - (5) עריכת המסחקים.
  - (6) מהלך המסחק.
  - (7) חוקי המסחק
- (ב) המונח "מעגל" קובע, שהמסחקים ערוכים במעגל. כשפניהם מופנות למרכז, והרוח בין כל אחד ואחד הוא בערך כרוח של סתי ידים מורמות לצדדים אחוזות זו בזו. רות אחד יצוין במיוחד, "מעגל סגור" - הכונה למעגל באחיזת ידים. המונח "זוג ערפי" - מכון לזוג שהאחד עומד בו מאחורי השני. המונח "זוג חזי" מכון לזוג שהאחד עומד בו לצדו של השני. המונח "טור" - מכון למספר אנשים המסודרים זה בצד זה, כשפניהם לחזית. המונח "תפיסה" - מכון לאו דוקא לתפיסתו המעשית של הבורח כי אם לנגיעה בגופו.

א. משחקים בחילופי מקום:

(1) דירה להשכיר. 8 - 30.

מעל הרוח טל 3-6 צעדים בין משחק למשנהו. סביב כל משחק מסומן על הקרקע עגול קטן. אחד מהמשחקים נמצא במרכז המעגל. הוא נגס לאחד מחבירו ושואל: "היט דירה- להשכיר?" הלה פורטו בתשובה כל שהיא, ובינתיים עוקרים האחרים את זירותיהם ומתחלפים במקומותיהם. מחוסר הזירה מבסה בהזדמנות זו לתפוס לו אחד המקומות הפנויים. הצליח - ישאר במשחק, שמקומו נתפס, מחוסר דירה, ולא - ימשיך כמקודם לחפש לו דירה. כשמחוסר הדירה עיף, הוא מכריז "מ ש דן" ואז על כל המשחקים להחליף את מקומותיהם. זה יקל עליו לתפוס לו דירה פנויה.

(2) הדור 8 - 30.

הסדור כבמשחק הקודם. לכל אחד מהמשתתפים - שם סל איזור עיר, מוטבה או קבוץ בארץ. המשחק באמצע המעגל - בדור - מכריז: "הגיע מיבניאל לחדרה!" על המשחקים ססמות היסודיים האלה קרויים עליהם, להתחלף במקומותיהם, ובה בסעה מסתלל הדור לתפוש את אחד המקומות הפנויים היתר - כבמשחק הקודם.

ב. משחקי תפוסה: (ריצה):

(3) התופס. 8 - 40.

(אופן א'). המגרם לפחות 20x40. פנה מסוימת במגרם נקבעת במקלט (גדר, קיר, מספר עצים וכדומה). כל המשחקים נפוצים במגרם ואחד מהם "התופס" מסתלל לתפוסם. למשחקים הרשות להמלט למקלט לסם מנוחה. בהתפס אחד המשחקים יהפך מיד לתופס. בתחילה אין הנתפס רשאי לתפוס את תופסהו מיד לאחר שהוא נהפך לתופס, אולם לאחר זמן מה אפשר לותר על חוק זה.

(אופן ב'. חופט הצפרדעים).

הסדור כבמסחק הקודם. במקום קביעת מקום למקלט בתנת למסחקים הרטות לרדת ל"עמידת צפרדע" וע"י זה לרכוש את זכות המקלט. כלומר בעמדו בעמידת צפרדע אין לתפסו. במקום עמידת צפרדע אפשר לקבוע ישיבה על הארץ כשכפות הרגלים מורמות מהקרקע, או ישיבת קפוד כשהי ים צמודות לאזנים ואצבעותיהן מזדקרות למעלה כ"אזנים" או מצבים אחרים.

(אופן ג'. ה צ ל).

הסדור כבמסחק הקודם. על התופט לדרוך ברגלו על צל הבורחים, הצל ס"נתפס" נהפך לתופט.

אפשר לתת לתופט מקל בידו ועליו להכות בו בצל.

(4) הנדר. 8 - 40.

המגרש מרובע, 20×40 . כל המסחקים עומדים בקצהו האחד של המגרש. ואחד מהם "הקדר" - נצב ממולם בקצהו הסבי של המגרש. "הקדר" שואל בקול רם: "הידאים אתם מפני הקדר?" המסחקים עונים בקול רם: "לאן" ורצים תוך כדי קריאה זו לעבר המגרש הסבי. הקדר רץ לקראתם לתפסם. הנתפסים עוברים יחד אתו לעבר המגרש הראסון ועוזרים לו בתפיסה במחזור הבא. אסור לקרדים, ברופם אחרי המסחקים לחזור לאחור, מסחק שיצא מגבולות המגרש נחשב כנתפס. המסחק שנשאר האחרון, מתחיל את המסחק מחדש בתור "קדר".

(5) המסלם. 12 - 40.

מעגל בזוגות ערפיים, המרחק בין זוג למסנהו כ-4 - 8 צעדים. סבי מסחקים עומדים מחוץ למעגל. האחד מהם רודף אחרי הסבי לתפוש. הבורח יכול לעמוד לפני איזה זוג שהוא ואז נהפך הסליסי בזוג זה לנרדף. בתפסו הרודף את הנרדף יתחלפו בתפקידיהם.

1. על הברדף להמצא תמיד מחוץ למעגל ואסור לו טיך בריחה לחצות את המעגל. בהכנסו למעגל, עליו לעמוד מיד לפני הזוג שמימיו או משמאלו.
  2. תוך כדי המשחק מתקרבים הזוגות למרכז המעגל, ולכן על כל זוג לזוז אחורנית מיד לאחר שעמד לפניו הברדף.
  3. מותר לנתפס לתפוס מיד את תופסהו.
  4. אסור לברדף לרוץ זמן רב.
  5. אסור לעומדים במעגל לבקש מהנמלט לבוא ולעמוד לפניהם.
- (על המדריך להקפיד במיוחד על טבי הסעיפים האחרונים).

ה מ ש ח ק ה צ י ר פ ו

משחקים צופיים מתכנן המדריך בהתאם לתנאים. הרכבת המשחק הצופי קלה מאד, אם רק יודעים את היסודות, שמהם הוא מורכב. והרי דוגמא של משחק צופי מורכב:

- (1) הסברת המשחק לכל המסתתפים.
- (2) כל קבוצה יוצאת למקומה מבלי שתדע על מקום הימצאו של ה"אויב"
- (3) כל קבוצה מפענחת כתב סודי המסביר את מקומו של ה"אויב".
- (4) יוצאים להתקפה
- (5) אך הובא הדגל - מעבירה אותו הקבוצה תחת מסמר ולפי סימני דרך למקום המפגש.

בחלק את המשחק ליסודותיו:

- (א) פתיחה - סעיפים 1-3,
- (ב) המשחק עצמו - סעיף 4,
- (ג) סיום המשחק - סעיף 5.

פתיחות שונות

1. "שיטת האלמים". במקום מסוים מסתיר המדריך חבר אילם, אשר אפשר לדובבו רק בעזרת סיסמה או תנועות מיוחדות. ורק אז הוא מוסר את מקום הימצאו של ה"אויב".
בדרך אל האילם יכולה להיות לפי סימני דרך או לפי כתב סתרים או צירוף קרעי מכתב.

2. שיטת העברות. העברת סיסמה מסובכת שיש לזכרה בעל פה וקבלת חטובה שיש להעבירה בחזרה לקבוצה עם הודעה מה עליה לעשות.
ריצה למקום מסוים, התרת שבוי קטור העברתו חזרה על אלוזקה - והוא מוסר מה על הקבוצה לעשות.

גוף המשחק

את המשחק "שני דגלים" אפשר לפתח בצורות שונות:

1. שני דגלים - לכל קבוצה מרכז מוקף מעגל ברדיוס מסוים. בתוך המעגל - הדגל. על הדגל סומרים בפני התקפה; המטרה "לסחוב" את דגלה של קבוצת מ"אויב".
2. סלום אבנים - בכל מעגל; מטרת כל קבוצה להעביר את האבנים אליה כל חבר הפורץ את המעגל רסאי להעביר אבן אחת.
3. בכל מעגל חבר קסור במספר חבליים כל חבר החוזר למעגל מתיר חבל אחד. הסבורי המסתחרר חייב לברוח.

סיום המשחק

1. סיום ספורטיבי. ריצה לקן ובדרך מדגלים על מכשולים. ריצה לקן על רגל אחת. ריצת סקים וריצת בזוגות שרגליהם קטורות וכו' ברכביה שונים של יסודות אלה וסיבויים נוספים נותנים לנו משחקים רבים. המשחק הצופי מקבל את אופיו על ידי אופן התפיסה והתוכן שמסוה לו המדריך.

ארצות תפיסה

1. תפיסה על-ידי בגיעה כל חבר תופס בסטח שלו ועלול להיתפס בסטח מ"אויב". לסט כך מסמנים קו גבול ביאוסרלי ועל חבר יכול לתפוס ולהיתפס בכל מקום (קובעת כאן זריזותו של החבר, המקדים להוריד את העניבה) העניבה יכולה להיות קטורה גם על הראש או מאחורי הגב.
3. על מצחור של כל חבר מספר. התפיסה בעשית על ידי קריאה בקול את מספר מ"אויב המתגלה.

4. בידי כל חבר פתקה מותר לו להחביאה בבגדיו. בתפס בנגיעה, מחפטים את פתק-תו. אם לא נמצאה תוך שתי דקות 1/2 הוא מסתחרר.

5. בידי כל חבר מקל - "בשמה" בתפס מוכרת את "בשמתו" המטרה - ארסץ "בשמות". אפשר לצרף את אפני התפיסה השונים אל היסודות השונים והרי לפניך משחקים רבים ושונים המצא בעצמך פתיחות וסיומים ויצרת משחקים שונים.

ס י ר ו ת

1. מטרת הסיירות:

- א. פיתוח חוסיו של הילד: הסתכלות, שמע, זכרון הסתכלות, זכרון השמע.
- ב. אימון התנועה בהסתר: תפיסת המסתור, הסוואה (אלמנטראית), תנועה בלתי נשמעת.
- ג. אימון ההגנה בגד מתגנב: שמיעת קולות האויב, המתקדם, הכרת הקולות הטבעיים ביום ביום ובלילה, גלוי האויב המתקדם או המסתתר.
- ד. התמצאות בשטח: ידיעת כיוון הרוחות, מציאת רוחות השמים בעזרת השמש, הכוכבים, השערן והמצפן, שמירת כיוון ביום ובלילה.

2. דרכי בצוע:

המדריך עורך הצגה: חניך אחד על קו רקיע, חניך אחד על צלע החר - "ובכן, חברים, אין יותר טובץ"

פעולות הסיירות ב' תכנה העיקרי - משחקים, הלימוד צריך להיות סמוך בתוך משחק. בצורה זו אפשר לחזור על פעולה אחת כמה פעמים בלי לסעמם את החניכים.

והרי דוגמא של משחק יסודי שממנו אפשר לפתח משחקים שונים:

א. התקדמות בהסתר: חבר אחד עומד בשטח, מסבירו מתפזרת הקבוצה בקוטר של 100 עד 200 מטר. תפקיד כל חבר להגיע אל השומר בלי שיראה הנראה יוצא את המשחק

- ב. התקדמות בלתי בשמעת: חבר אחד עוצם עיניים עומד בטטח וסומר. כל הקבוצות עומדות במעגל סבוב, במרחק של 20 עד 30 מטר, תפקיד כל אחד להגיע אל הסומר מבלי שישמע אותו. הסומר מגלה את המתקדמים בהצביעו על כיוון הרחש. הנתפס חוזר על עקבותיו.
- ג. מסתור והטוואה: חבר עוצם עיניים עומד בטטח החבריא, אשר סביבו במעגל מתפ-קידים להחבא מפניו ולראותו ממחבואן. מסנחבאו מתיר המדריך את עיני הסומר ועליו לגלות את הנחבאים מבלי שיוז ממקומו.
- החבר נראה יוצא את המסחק. אחר מבצע הסומר מספר תרגילי התעמלות על הנחב-אים לחזור ולהראות את התרגילים.
- ד. התמצאות בשטח: המסחק - בקבוצה. הטטח מוכר לכולם אחד מכל זוג עצום עיניים הסבי מובילו בטטח למטרה מסוימת. בדרך בטאל המוביל היכן הוא נמצא. עליו להראות את כיוון העצמים שבדרך בידו.
- אלה הם ארבעה יסודות תוך כדי עבודה יש לבנות את השחק על יסודה הללו. על המדריך לסכם את כל הדברים הנלמדים בהזכירו מדי פעם את אחד מחברי הקבוצה שהצטיין או נתפס, אפשר לערוך את המסחקים גם בעיר, מגרשים שדרות, ואף ברחובות.
3. הסתננות יחידים:
- א. טורת שומרים שומרת לרוחב גיזרת בנינים או חורשה. טורת מתקיפים עומדת בצורה מגבילה להם ותפקידה להסתנן. השומרים יכולים להתפס באם הם מתגלים על ידי התוקפים.
- ב. טני שומרים עצומי עינים. תפקיד כל חבר להתגנב אל אחד השומרים, הוא עלול להתפס על ידי טניהם.
- ג. טורת שומרים עצומי עיניים עומדים במרחק שווה איש מרעהו (רווח ידים).

מולה סורה מגבילה. סורה זו צריכה לעבור בין שני סומרים עצומי עיניים בלי להשמיע קול תופסים על ידי בגיעה.

בפרק זה יש ללמד את החניכים להתקדם מבלי להשמיע קול על המדריך להרכיב משחקים טובים לפי היסודות הניתנים.

4. הכרת קולות הלילה:

א. המדריך יוצא עם קבוצתו בערב, הולכים למקום מסוים וסם יטבו בדומיה מוחלטת ויאזינו לקולות הנשמעים בסביבה. אחד מתאר כל אחד את הקולות ששמע (מכונות או פנור, קולות אבנים, צרצרים צפרדעים וכו').

5. מציאת הצפון: לפי הדובה הגדולה, לפי הקסיופאה.

מציאת הצפון (ביום). מצב הסמט ברקיע העולה במזרח, בצהריים עוברת דרומה וסוקעת במערב.

סיכום:

אחרי תרגול ועבודה סיסטמית ביסודות הנ"ל יש להרכיב תרגיל המורכב מכולם. הקבוצה מתחלקת לזוגות. אחד עובד עיניים והשני מוביל בסטח המוכר לכולם. בדרך טואל המוביל: "היכן אתה נמצא? היכן הצפון, הדרום וכו' בדרך חזרה עובר המוביל בעיניים פקוחות ומתקן את סגיאותיו."

*

*

*

המכון לחקר המזרח
המכון לחקר המזרח

הוצגו ע"י מנחם לחפלה אמנותית
תל-אביב רחוב רמב"ם 9 - טלפון 66701